

HABERDE YARGI

YARGI
HABERCİLİĞİ
ELKİTABI

Şengün Kılıç Hristidis

Haberde Yargı

Yargı Haberciliği Elkitabı

© IPS İletişim Vakfı

Yazar: Şengün Kılıç Hristidis

Editör: Gökçer Tahincioğlu

Mart 2019

IPS İletişim Vakfı

Faik Paşa Yokuşu No: 37/7-8 Kat:3

34430 Beyoğlu, İstanbul

Tel: +90 212 2511503

Faks: +90 212 2511609

E-posta: bia@bianet.orgWeb Sitesi: www.bianet.org**Sosyal Medya Hesapları**<https://www.facebook.com/bagimsiziletisimagi/>https://twitter.com/bianet_org<https://www.instagram.com/bianetorg/>**Tasarım/Uygulama/Son Okuma****MYRA**

Bu kitap İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) mali desteği ile yayınlanmıştır. Burada dile getirilen görüşler IPS İletişim Vakfı'na aittir. Dolayısıyla hiçbir biçimde SIDA'nın resmi görüşleri olarak değerlendirilemez.

İÇİNDEKİLER

Proje hakkında	5
Vakıftan	6
Önsöz	10
Giriş	12
Bu elkitabına neden ihtiyaç var?	12
Yargı muhabirliği nedir?	13
Sayılarla yargı	14
Yargı haberciliğine başlarken	16
Medyada mahkeme kurmak	18
Süreçler.....	21
bianet duruşma izleme rehberi	21
Dünyada yargı haberciliği	25
Altı ipucu	26
Duruşma izleme	29
Dosya inceleme	31
Haberde kaynak	33
Fikri takip	36
Hukuk ve Haber Dili	37
Soruşturma ve kovuşturma aşamaları	39
Haber dili	41
Bir operasyonun haberleştirilmesi	42
Haklar ve Sorumluluklar	44
Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı	44
Düzeltilme ve cevap hakları	45
Masumiyet karinesi	45
18 yaşından küçükler	48
Çocuğa kayyım atandı	48
Stajyer ruhuyla yaklaşmak	49
Ekler	53
Ek 1 / Adım adım ceza davası	53
Ek 2 / Ceza muhakemesinde tanımlar, soruşturma ve kovuşturma ve tutuklama	58
Kaynakça	66

Şengün Kılıç Hristidis

Gazeteci/Yazar. Gazeteciliğe 1986 yılında başladı. Çeşitli gazete, dergi, radyo ve televizyonlarda muhabirlik, editörlük ve haber müdürlüğü yaptı. *Biz ve Onlar/Türkiye’de Etnik Ayrımcılık* (1992, Metis Yayınları), *Beyaz Bir Düş* (2004, Epsilon Yayınları), *Sinemada Ulusal Tavır/Halit Refiğ Kitabı* (2006, İş Kültür Yayınları), *Erozyon Dede, Hayrettin Karaca Kitabı* (2008, İş Kültür Yayınları), *CHP’li Yıllar 1946-1992* (2010, İş Kültür Yayınları), *Hayatım Mücadeleyle Geçti/Kemal Kurdaş Kitabı* (2010, İş Kültür Yayınları), *Çayın 90 Yılı* (2014, ÇAYKUR) adlı kitapları yayımlandı. 1963, Erzincan doğumlu. Gazi Üniversitesi mezunu. Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuarı Opera Anasanat Dalı’na devam etti.

Proje hakkında

Yargı Haberciliği ve Medya Özgürlüğü Projesi’ni İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) desteğiyle Ocak 2018- Şubat 2019 döneminde gerçekleştirdik. Proje koordinatörü Elif Ünal idi.

Civil Rights Defenders ile birlikte düzenlediğimiz yuvarlak masa toplantısında gazeteciler, avukatlar, akademisyenler ve hak savunucuları olarak yargı haberciliğini tartıştık. Prof. Dr. Aslı Tunç akademisyen, Gökçer Tahincioğlu gazeteci ve Fikret İlkiz avukat gözünden yargı haberciliğini anlattılar, tartışmanın önünü açtılar.

Çevrimiçi olarak yayınladığımız Haberde Yargı / Yargı Haberciliği Elkitabını Şengün Kılıç Hristidis kaleme aldı. Editörlüğünü Gökçer Tahincioğlu üstlendi.

Vakıf'tan

- *Hikaye yazarsın, onun için istiyorsun değil mi?*
- *Hayır efendim, ben adliyei seviyorum.*

Bu konuşma Cevat Fehmi Başkut ile Vasfiye Özkoçak arasında Cumhuriyet gazetesinde 1950'lerde geçiyor. Türkiye'nin ilk kadın adliye muhabiri olarak anılan Özkoçak "hikaye" meselesine bozuluyor.

Daha ilk adımda kadın gazetecinin "yolunu kesme" çabası şaşırtıcı mı? Hayır. Çünkü sadece Türkiye'de değil, bugünkü anlamıyla gazeteciliğin ortaya çıktığı ülkelerde de medyanın cinsiyeti halen en genelinde "erkek". Kadınların medyada karar mekanizmalarında, erkeklerin kendilerine özgü gördükleri alanlarda çalışabilmesi mücadele konusu, bu mekanizmalarda ve alanlarda yer almaları da haber konusu.

Kadınların adliye muhabirliği erkek şiddetinin görünür kılınmasına da kapı araladı. Artık aradan geçen onlarca yılla birlikte adliye koridorlarında artan sayıda gazeteci kadınlar bir salondan öbürüne koşuşturuyorlar. Özellikle de hak haberciliği özenile.

Suç ve ceza konuları aslında her zaman haberlerin kaynağı olmuş. Nitekim muhabirlerin polis karakollarında görülmeye başlanması da 1800'lerin ilk yarısının sonlarına denk geliyor. Genel-geçer haberciliğin tipik refleksi ile polis bültenlerinden haber yapma dönemi de böylece başlıyor. Aslında hükmedenler, otoritelerini sağlamak ve meşrulaştırmak için her zaman suç ve suçluya –ne suç, kim suçlu mevzuunu saklı tutalım–, verilen hükme dair haberleri kamu ile paylaşma gereği içinde olmuşlar, bunun için de günün makbul mecrası hangisi ise onu etkin biçimde kullanmışlar.

Dolayısıyla, dünyada başka başka adlarla anılsa da Türkiye'de yakın zamanlara kadar polis-adliye muhabirliği denilen gazeteciliğin tarihini çok eskiye, hatta gazeteciliğin başlangıcına kadar götürmek mümkün. Milat öncesinde Roma'da gündelik yargı haberleri duvarlara asılarak şehir sakinlerine duyuruluyordu. Milattan sonra 1. yüzyılda ise örneğin, Çin'de yönetenler için hazırlanan adliye raporları giderek halkla da paylaşılar hale gelmişti.

Türkiye'de, uzunca bir süre polis-adliye muhabirliği, gazetecilik mesleğini öğrenmenin önemli yollarından biri oldu. Dahası, şimdilerde güzergah değişse de, genel yayın yönetmenliğine giden yollardan biri de polis-adliye muhabirliğiydi. Haber kaynakları, çokluk polis ve adliye çıkışlı/merkezli bültenlerle resmi demeçler idi. Böyle olunca da haberlerin bizzat yurttaşların hak ve özgürlüklerini değil, devletin her ne pahasına olursa olsun bekasını mutlak sayan, militarist ve seksist bir hegemonik yanlılık içinde bizzat bir hak ihlali aracına dönüşmesi şaşırtıcı değildi. Günümüzde hiç değil.

Zamanla, işler çoğalınca polis ve adliye muhabirliği olmak üzere iki uzmanlaşma alanı oluştu. Aslında polisle karşılaşma, yargılanma ve hüküm giyme/hapsedilme süreçlerine göre üçlü bir uzmanlaşma daha uygun olabilir, böylelikle "fikri takip" de daha mümkün hale gelirdi. Hakım medya pratiğinde en büyük hak ihlalleri, çoğunlukla konusu adliye, polis olan haberlerle yapıldı. Nitekim, 2000'li yılların başlarından itibaren IPS İletişim Vakfı olarak bizi önce yerel gazetecilere, sonra da iletişim fakülteleri öğrencilerine

İnsan Hakları Haberciliği, Kadın ve Çocuk Odaklı Habercilik konularında eğitim vermeye, elkitabı çıkarmaya yönelten başlıca nedenlerden biri de buydu.

Artık Türkiye'de siyaset de çok değişti, gazetecilik de. Buradan öncesinde her ikisinin de övünülecek halleri vardı sonucu çıkmasın. Türkiye "her üç kişiden birinin adliyelik/mahkemelik" olduğu bir ülke. Gazeteci de karakol, adliye ve mahkeme ortamlarında haber peşinde. Gazeteci, yanı sıra şüpheli, sanık, hükümlü, dayanışmacı ve potansiyel suçlu olarak da polis merkezleri ve adliye koridorlarında.

Türkiye'de son on yıllarda polis merkezleri sabaha karşı baskın yapmakla, sabahlara kadar da sorgulamayla meşgul, hapishaneler kapasiteyi çoktan aştı, adliyelere girmek için uzun kuyruklarda bekleniyor. Tüm politik duruşlara uydurulabilen "Örgüt üyesi olmak", "örgüt propagandasında bulunmak", "üye olmamakla birlikte...." diye başlayan kanun maddeleri ve dayanaklar, iddianameler ortaklaşabiliyor.

Artık iyiden iyiye aynı sesi veren bir kısım büyük yargılamaların haberleştirilmesine gelince medyanın durumuna göre suskunluğu, ihbarcılığı, fütursuz yandaşlığı, yargısız infazları, yalan haberleri ise ortada. Hak odaklı habercilik yapan gazeteciler ise çoğu durumda -eğer hâlâ dışarda iseler- bir yandan kendi aleyhlerine açılan davaları, diğer yandan da sayıları bile tam bilinmeyen “hak ve özgürlükler” konulu davaları takip etmek durumundalar.

Özet olarak Türkiye’de hak takibi yapan habercilik hiç bu kadar elzem olmamıştı. IPS İletişim Vakfı olarak biz elinizdeki bu çalışmayı işte bu gereklilikle gerçekleştirdik. Bu arada kitabımızın adından da anlaşılabilceği gibi, polisle karşılaşma, yargılanma ve hüküm giyme/hapsedilme süreçlerinin hepsine dair bir uzmanlaşmayı anlatmak, hem de polis ve adliye muhabirliğinden kalma alışkanlıkla beraberinde birçok hak ihlaline yol açan habercilikten ayırt etmek üzere “yargı haberciliği” kavramını kullanmayı tercih ettik. Mevcut siyasal koşullarda ve medya ortamında, ancak sistemin kenarına itilmiş isimler ve haber mecraları tarafından gerçekleştirilebilen hak odaklı yargı haberciliğinin nasıl yapılabileceği sorusuna özellikle cevap aradık.

Okurlar olarak haber alma hakkımızın sorunlu bir halini yaşıyoruz. Gazeteciler olarak da habercilikte ısrarcıyız. Yani haber alma hakkı ve haber yapma özgürlüğünü savunmaya, hak odaklı haberciliğe devam. Yeter ki, biz haberimizi usulünce yapalım, kayıt düşelim.

“Haberde Yargı”/ Yargı Haberciliği Elkitabı” IPS İletişim Vakfı Yayınları, BİA Kitaplığı’na bir e-kitap olarak ekleniyor. Bu kendi tarzında, en azından Türkçe ve Kürtçede bir ilk olacak. E-kitap olması her an başvurma kolaylığı sağlamanın yanı sıra bir ilk olmanın getirebileceği sorunları/eksikleri gecikmeden giderme imkânı da verecek.

Haberde Yargı’yı gazeteci arkadaşımız Şengün Kılıç Hristidis yazdı; kıdemli yargı muhabiri arkadaşımız Gökçer Tahincioğlu yayına hazırladı. bianet Kürtçe çevirmen-editörleri Ferid Demirel ve Murat Bayram Haberde Yargı’yı Kürtçeleştirdiler. Her kitap gibi Haberde Yargı da aynı zamanda kolektif bir çalışmanın ürünü. Katkılarıyla çalışmamızı kolaylaştıran isim isim anamayacağımız BİA/bianet’ten ve dışından onlarca arkadaşımızla birlikte Projeler Koordinatörü Evren Gönül ile Yargı Haberciliği Proje koordinatörü Elif Ünal ve hukuk

danışmanımız Fikret İlkiz’le eğitim danışmanımız Prof. Dr. Sevda Alankuş’a özel teşekkürlerle.

Yargıyı, cezasızlığı ve tüm bu alanı ilgilendiren haberleştirme süreçlerini “dert edinmek” için kadınların -ve tüm ezilenlerin/ mücadele edenlerin- çok geçerli nedenleri var; dolayısıyla IPS ve bianet’in de.

Bitirirken başa döneyim. İlk kadın adliye muhabiri Vasfiye Özkoçak’ın “hikaye”ye haberden yana itirazını aklımızda tutalım. Politik ve etik olarak sorumlu hak odaklı gazeteciliğin sadece bir kurallar ve normlar bütününe riayet ederek pratiğe dökülemeyeceğini, muhabirin hem konusunu hem de neticesini “dert edinmeden” herhangi bir yargı sürecini, öncesi ve sonrasıyla birlikte hakkıyla fikri takibe alamayacağını da...

Nadire Mater
Mart 2019

Önsöz

IPS İletişim Vakfı'ndan yargı haberciliği konusunda bir başvuru kitabı hazırlama teklifi geldiğinde önce mutlu oldum. Çalışmaya başladığımda ise tepemdeki kara bulutların sayısının hızla arttığını fark ettim. Ne anlatacaktım? Hukuk içinde bu denli hukuk dışı uygulama varken hangi kuraldan, hangi gelenekten bahsedecektim?

Kara kara düşündükten sonra şöyle bir yol buldum: N.Ş.A.! Lisedeki kimya derslerinden hafızamda kalan “normal şartlar altında”yı kılavuz aldım. Sıcaklığın 0°C ve basıncın 1 atm olduğunu kabul ettim.

Öncelikle bu dönemde yargı haberciliği yapan meslektaşlarımı gerçekten kutlamam gerekiyor. İçinde bulunduğumuz koşullar nedeniyle son derece güç bir işi başarıyla yerine getiriyorlar. Yeni başlayan meslektaşlarımıza ise gönülden kolay gelsin diyorum. Çok zor bir dönemde, usta-çırak zincirinin medyadaki yeni yapılanma nedeniyle çöktüğü bir ortamda, hukukta keyfiliğin inanılmaz bir noktaya geldiği bir sistemsizlik içinde görev yapmaya başladılar.

Mesleğe yeni başlayan meslektaşlarımız da hepimiz gibi zaman içinde pratiklerini geliştirecek; dava dosyası incelemenin, delil değerlendirmenin, mahkeme jargonunu anlamamanın yollarını bulacaktır.

Elinizdeki kitabın bu sürece küçük de olsa bir katkı sağlamasını temenni ederim. Ancak tüm bu pratiklerden bağımsız olarak, yargı muhabirliği yapacak genç meslektaşlarımıza temel hukuk bilgisine sahip olmalarının bir zorunluluk olduğunu hatırlatmak isterim.

Şüpheli/sanık için duyularımız farklı şeyler söylese de yargı süreci tamamlanana kadar masumiyet karanesinin geri adım atamayacağımız en temel nokta olduğunu unutmamamız şart. Bu temel nokta siyasiler ya da bizzat yargı mensuplarının kendileri tarafından çiğnendiğinde de bir gazetecinin görevi masumiyet karanesine sonuna kadar sadık kalmaktır.

Bilgi Üniversitesi'nin Adalet Barometresi¹ adlı anketinin bulgularına göre, yazılı ve görsel basın vatandaşların yargıya ilişkin en önemli bilgi kaynakları; bu bilginin her zaman aklımızın bir köşesinde durması bir zorunluluk.

Yeterince araştırma yapmadan ya da o anki duyularımıza kapılarak yazdığımız her haber, belki de hazırlık soruşturması sonucunda hakkında dava açılmamasına karar

verilecek bir bireyin toplum içinde damgalanmasına neden olabilir.

Benzer biçimde sadece görevimizi iyi yapmadığımız için yargılanıp ceza alması gereken bir birey, günün siyasi yönelimi içinde elini kolunu sallayarak eski faaliyetlerine dönebilir.

Son söz: Medyada mahkeme kurmamalıyız, davalar adliyede görülür.

Şengün Kılıç Hristidis

1 [Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008.](#)

Giriş

Bu elkitabına neden ihtiyaç var?

Gazetecilik, her şeyden önce, deneyim aktarımı ile ilerleyen bir usta-çırak mesleği. Alanda çalışan gazeteciler mesleğin nasıl yapılacağını daha kıdemli meslektaşlarından öğrenir. Ancak özellikle son yıllarda yaşanan gelişmeler, Türkiye mediasındaki el değiştirmeler, kıdemli gazetecilerin hızlı bir biçimde işsizleştirilmesi ve haber merkezi kadrolarının da aynı hızda küçülmesi bu deneyim aktarımını neredeyse olanaksız kıldı. Medya mahallesinde durum böyleyken, yargıda ise işler örneği görülmedik ölçüde arttı. Detaylı analiz gerektiren kapsamlı dosyalar, sürekli takip gerektiren uzun yargılamalar ve yüzlerce saniğin yargılandığı davalar uzman gazetecilerin takibine muhtaç.

Bu elkitabı, bütün zor koşullara rağmen mesleği büyük fedakârlıkla sürdüren muhabirlerin hayatlarını kolaylaştırmak, adliye ve yargı muhabirliği yapanların tereddütte kaldığı noktalarda pratik bir kaynağa başvurulabilmesini sağlamak, basit ancak yapısal hataların yapılmasının önlenbilmesine katkı sunmak, deneyim aktarımını pratik bir yolla sağlayabilmek gibi amaçlarla hazırlandı. Kitap, bunun yanı sıra genç adliye ve yargı muhabirleri, yargı muhabirliği yapmaya niyetlenenlerle gazeteci adayları için bu işin nasıl yapılacağı ve yapılmayacağı ve nelere dikkat edilmesi üzerine notlar düşüyor.

Yargı muhabirliği nedir?

Türkiye gazeteciliğinde “yargı muhabirliği” kavramı, 1980’lerden itibaren kullanılmaya başlandı. Klasik polis-adliye muhabirliği, aynı muhabirin her iki alana birden bakmasını gerektiriyordu. Bu durum özellikle aktüel olaylarla sınırlı, daha yüzeysel bir gazeteciliğe neden olabiliyordu. 1980’li yıllardan itibaren değişmeye başlayan medya endüstrisi, uzmanlığa dayalı gazetecilik modellerinin de vazgeçilmez hale gelmesine yol açtı.

12 Eylül 1980 sıkıyönetim mahkemelerindeki yargılamalara paralel gelişen bu süreçte tek işi davaları, adliyeyi ve Yargıtay’ı takip etmek olan uzman adliye muhabiri ihtiyacı da gelişti. Türkiye’de özellikle yargıdaki gelişmelerin çığ gibi büyümesi, 90’lardan itibaren adliye ile birlikte yüksek yargı organlarının da etkin biçimde izlenmesini gerektirdi. Haber merkezlerinin kadrolarının büyümesinin de etkisiyle polis ve adliye muhabirleri birbirinden kesin olarak ayrışırken, adliye ile yargı muhabirliği adı altında iki alandan söz edilir oldu.

Bu sürecin sonunda, bir hukukçu kadar uzmanlaşmış, dosyaların

detayını bilen, yeni yasa hazırlıklarını takip eden, yargıdaki kritik isimleri özgeçmişleriyle tanıyan, hukuksal incelikleri görebilen ve buna göre haberleri kaleme alan muhabirler için “yargı muhabiri” ifadesi kullanılmaya başlandı. Artan dava sayıları ve gündemin yargıya odaklı hale gelmesi, yargı muhabirlerini haber merkezlerinin olmazsa olmazı haline getirdi.

Yargı muhabirleri ile klasik polis-adliye muhabirleri özünde aynı işi yapıyorlar. Aralarındaki temel fark, belki de ülkedeki atmosferin değişmesine paralel oluşan bilgi ihtiyacının değişmesi. 1990’lar ve 2000’ler boyunca güçlenen yargı muhabirliği medya sektöründeki değişimler ve medyanın yeni halinin hakikatle kurduğu ilişki biçimi nedeniyle son yıllarda hiç olmadığı kadar zayıfladı. Kıdemli yargı muhabirleri hızla işsizleşirken, genç gazetecilerden duruşmalarla ve gönderilen dosyalarla sınırlı haberler yazmaları istenmeye başlandı. Bu durum, belirtildiği gibi, usta –çırak ilişkisinin en yoğun görüldüğü alanlardan olan adli-yargı muhabirliğindeki deneyim aktarımını neredeyse imkânsız hale getirdi.

Sayılarla yargı

7 milyon 857 bin kişiye ‘şüpheli’ sıfatı ile işlem yapıldı

(Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2017)

Savcı başına bin 963 dosya hâkim başına ise 929 dosya düştü

(Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2017)

“Çocuk cinsel istismarı” bağlantılı

16 bin 348 dava açıldı

(Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2017)

259 bin 327 kişi cezaevinde; 201 bin 120 hükümlü, 58 bin 207 tutuklu

(Adalet Bakanlığı, Kasım 2018)

246 bin 69 erkek, 10 bin 245 kadın, 3 bin 13 çocuk hapis

(Adalet Bakanlığı, Kasım 2018)

19 bin 277’si çocuk olmak üzere toplam **474 bin 507 kişi** denetimli serbestlikte

(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Ekim 2018)

213 bin 186 kapasiteli 388 ceza infaz kurumunda 46 bin 141 kapasite fazlası mahpus bulunuyor

(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Ekim 2018)

Türkiye mahpus nüfusunda **dünyada sekizinci;** ABD, Çin, Brezilya, Rusya, Hindistan, Tayland ve Endonezya’yı izliyor

(World Prison Brief 2018)

Türkiye’de her 100 bin kişiden 288’i cezaevinde. Dünya ortalaması 100 bin kişide 145 kişi

(World Prison Brief 2018)

Cezaevinde görevli personel başına **3.7 mahpus** düşüyor Çalışan başına 4 mahpusun düştüğü Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Avrupa’da birinci, Türkiye ikinci

(Avrupa Konseyi, 2018)

2017’de 57, 2018’de 44 mahpus intihar etti

(Adalet Bakanlığı, Kasım 2018)

845 mahpusa bir doktor bakıyor, her hapishanede doktor yok

(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Şubat 2018)

31 Aralık 2018 itibarıyla **123 gazeteci hapis; 36’sı sanık, 29’u şüpheli, 31’i mahkûm, 27’si hükümlü.** Gazetecilerin **73’ü “FETÖ”** bağlantılı soruşturma ve davalardan içerde, **36’sı** ise Kürt medyasından

(BİA Medya Gözlem, Ekim 2018)

Bin 848 öğrenci mahpus

(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Ekim 2018)

3 bin 269 mahpus 65 yaş üstü, 248 mahpus engelli. En az 200 LGBTİ birey hapisteye

(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Ekim 2018)

402’si ağır durumda 1.154 mahpus sağlık sorunları yaşıyor

(İHD, Mart 2018)

Yargı haberciliğine başlarken

Sosyal medyadaki popüler tavsiye ifadesiyle, keşke herkes özellikle de yargı muhabirliği yapmaya karar verenler Heinrich Böll'ün *Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru*² romanını okusa.

Roman, öncesinde sakın bir yaşam süren Katharina Blum'un yalan haberler sonucunda devlet ve toplum gözünde “teröriste” dönüştürülmesini konu alıyor. Kanıtlanabilir tek eylemi polis tarafından aranan bir anarşist ile bir gece geçirmek olan Blum, Zeitung muhabiri Werner Tötges'in sansasyonel haber üretmek uğruna başlattığı karalamaya maruz kalır. Özel hayatının bütün detaylarının ortaya döküldüğü bu süreçte, devletin ve toplumun da bu karalamaya destek vermesiyle en yakın çevresine karşı dahi savunmasız bırakılır.

Kitap, hem yalan haberler ile gazetecilik etiklerinden uzaklaşan medyaya hem de devletin “terörle savaş” gerekçelendirmesiyle antidemokratik yöntemler kullanmasına bir eleştiri

niteliğinde. Böll'ün 1974'te yazdığı kitap Türkiye için halen güncelliğini koruyor. “Özel yaşamın karşısında medyanın sorumluluğu” bugün de ısrarla üstünde durmamız gereken bir tartışma.

Gözaltı-tutuklu-hükümlü sayısı, yargı muhabirlerinin iş yoğunluklarının yüksek olduğu dönemlerden birinden geçtiğini gösteriyor.

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası yargıdaki tasfiyeler ve iki yıl süren Olağanüstü Hal döneminin de etkisiyle yoğunluk daha da arttı. Masumiyet karinesinin ihlali, uzun tutukluluklar sıradanlaştı. Hatta gazeteciliğin temel kurallarında ısrarcı olmak “taraf” olmakla bir tutuluyor.

Günümüzde medyanın neredeyse tek sesli bir hale gelmesi adalet duygusunun zedelenmesine, daha da kötüsü yazılı kuralların dışında bir adalet algısının gelişmesine yol açtı.

Prof. Dr. Aslı Tunç, Türkiye’de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu³ çalışmasında bugün de geçerli olan haberin gücüne dikkat çekiyor:

“(Walter) Lippmann pek çoğumuzun ilk elden tanık olmadığı ve doğrudan ilişkimizin bulunmadığı vakalarda kitle iletişim araçlarının etkin gücüne vurgu yapar.

Bu noktada önemli olan sadece mesajı alan kişilerin tepki vermesi değil bunun ötesinde bu kişilerin zihinlerinde hiç görmedikleri bir vaka sonucunda bir ‘fikrin oluşmasıdır.’

“Aynı mantıkla kamuoyunun oluşumu için de ilk adım, medyanın doğrudan vakalarla ilişkisi bulunmayan kitlelerde farkındalık yaratmasıdır. Demokratik toplumlarda özellikle medya tüketicileri siyasal ve toplumsal yapıyı şekillendiren olaylar hakkında ne kadar çeşitli, çok boyutlu ve ayrıntılı bilgiye sahip olurlarsa, o ölçüde sağlıklı, bilinçli ve duygusallıktan uzak bir sivil katılım mümkün olabilecektir. İyi bilgilenecek ve farkında olmak, siyasal bilinç düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu noktada özellikle yazılı basın önemli görevler üstlenmektedir.”

2 Böll, Heinrich, *Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru*, Can Yayınları, İstanbul, 2013

3 Tunç, Aslı, *Türkiye’de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu*, Kalem, Seda (der.), *Adalet Gözet: Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Sayı 283, Aralık 2009.

Medyada mahkeme kurmak

Polis-adliye muhabirliğinin yargı muhabirliğine evrildiği süreçte medyada tedavi edilemeyen en büyük sorun belki de haberi tüm unsurlarıyla aktarmak yerine, karar verici olarak konumlanıp mahkemeye paralel bir mahkeme kurulmasıdır.

Halkların Demokratik Partisi (HDP) eski Eş Başkanı Selahattin Demirtaş ile iş insanı ve hak savunucusu Osman Kavala yargı süreçleri tamamlanmadan medyada kurulan mahkemelerde yargılanıp cezası verilenlerden sadece ikisi.

1 Kasım 2017'den beri Silivri hapisanesinde tutulan Kavala'nın iddianamesi halen hazırlanmış değil.^{4,5}

Kavala'nın ne ile suçlandığı bilinmiyor. Ancak medya çoktan Kavala'yı yargıladı ve mahkûm etti.

4 Osman Kavala'ya Özgürlük, <http://www.osmankavala.org/tr>, 13 Şubat 2019'da erişildi.

5 Elkitabı hazırlanırken iddianame 'Gezi İddianamesi' adıyla 4 Mart 2019 tarihinde, İstanbul 30. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edildi. İlk duruşma 24 Haziran 2019'da Silivri'de gerçekleşecek.

**Avukat Fikret İlkiz:
“Yargılama öncesi,
daha soruşturma
aşamasında
kamuya zararlı
bilgi verilmesinin
önlenmesi gerekir.
Daha iddianame
düzenlenmeden
siz kamuoyunu
yönlendirecek
şekilde bir haber
yapmayınız. Daha
net söyleyeyim.
Davalar adliyede
görülür, medyada
mahkeme
kurmayınız.”⁶**

6 İlkiz, Fikret, *Avukat Gözünden Yargı Haberciliği*, 17 Ağustos 2018.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 2. Daire, HDP eski Eş Başkanı Demirtaş'ın haklarının ihlal edildiğine karar verdi. Bu kararlar AİHM'nin ilk kez Demirtaş yargılamasının siyasi olduğuna yönelik hüküm verdiği haberi yapıldı. Hükümetten gelen açıklamaların etkisiyle kararın kesin nitelikte olup olmadığı tartışıldı. “Bu karar Demirtaş'ın tahliyesini gerektiriyor mu” diye soruldu. Özellikle medyanın konuya mesafeli yaklaşım biçiminin etkisiyle de AİHM kararı tüm boyutlarıyla haberleştirilemedi. Böyle yapılmadığı için de medya ya Demirtaş'ın tahliyesi ya da mahpusluğunun devamı üzerinden haber yaptı.

Yargı muhabiri haberi tüm unsurlarıyla haberleştirmede zorlanırsa konuyu tam anlayabilmek ve görüş/yorum almak için bir hukukçuya başvurmalı.

Sözgelimi, bir muhabirin eski AİHM Yargıcı Rıza Türmen düzeyinde hukuk bilmesi beklenemez. Ancak uluslararası anlaşmaların bağlayıcılığı konusunda temel bilgilere de sahip olması gerekir.

“AİHM 2. Dairesi şunu diyor: ‘Ortada hukuka aykırı olarak, siyasal nedenlerle devam eden bir tutukluluk var. Bu ihlale hemen son verilmesi gerekiyor. Aksi takdirde, hukuka aykırı bu durumun sürmesi gibi bir sonuç doğacak.

“Bu bir ara karar. O nedenle de kesin ve nihai. Ayrıca, 2. Daire, Demirtaş'ın derhal salıverilmesine ilişkin kararı, Sözleşme'nin 46. maddesi çerçevesinde aldı. 46. madde ‘kararların bağlayıcılığı’ başlığını taşıyor. Bu madde ile, Sözleşme'ye taraf devletler kararlara uymayı taahhüt ediyorlar. Bu Sözleşme'den doğan bir yükümlülük.”⁷

Yargı muhabirinin güncel hukuk yazılarını izlemesi de öğretici ve ufuk açıcıdır. Kıssadan hisse, yanlış haber yapmamak, gelecekte sonradan utanacak haberlere imza atmamak için hukuki hiyerarşi de dahil temel hukuk kurallarını bilmek işin olmazsa olmazı.

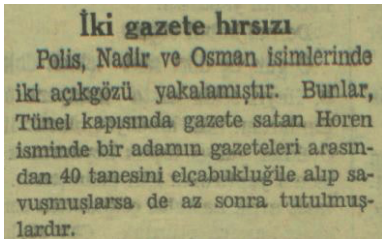
7 Türmen, Rıza, *Hukuk Devletin Sonu*, 2 Aralık 2018.

“Karakolda doğru söyler, mahkemede şaşar”

Türkülere konu olacak kadar benimsetilmiş “karakolda doğru söyler, mahkemede şaşar” bakışı unutulmamalıdır. Ancak ne yazık ki polisten alınan ilk bilgiler/ifadeler gerçekmişçesine haber yazımı sırasında yaygın ve yoğun olarak kullanılıyor.

Bilgiler, daha yargılanmamış kişiler hakkında yargılama bitmiş ve cezalar verilmiş şeklinde haberleştirilebiliyor.

25 Eylül 1937 tarihli *Akşam* gazetesinde yayınlanan aşağıdaki haberin dilini bir yana bırakırsak, bu durumun anlam itibarıyla hâlâ geçerliliğini koruduğu görülüyor.

Sonuç olarak yargı muhabirliği yapmak isteyen iletişim fakültesi mezunlarının yüksek lisans derecesinde hukuk formasyonu alması ya da hukuk fakültesi mezunlarının iletişim fakültelerinde yüksek lisans derecesi alması yargı haberciliğini hem kolaylaştırır hem de haber kalitesini yükseltir.

Tabii “normal şartlar altında!” Ancak kişisel çabayla, mesleki yeterliliği sürekli artırarak da açıkları kapatmak mümkün. Yine de bu alanda çalışanların, diğer alanlardan farklı olarak çaba göstermeden bilgi açığını kapatmalarının pek de mümkün olmadığını bilmeleri gerekiyor.

Süreçler

bianet “duruşma izleme rehberi”

bianet çalışanlarının hazırladığı ve sürekli geliştirilen “Duruşma izleme rehberi” yeni başlayanlar için oldukça faydalı olabilir.

Hazırlık

- İzlenecek duruşmanın “karar”, “ilk duruşma”, “tahliye beklentileri” vs. gibi duruma bağlı olarak o ana değin yaşananları hatırlatan ön haber yapılır.
- Duruşmayı izleyecek muhabir, duruşma öncesinde bianet yönetim panelinde yargılamayla ilgili bilinen temel bilgi ve unsurları içeren notlarla haber dosyası açar.
- Yargılamanın yapıldığı adliye ve mahkeme ismi ile numarası (...Adliyesi, 16. Ağır Ceza Mahkemesi gibi), tutuklu/tutuksuz sanık sayısı, isimleri, yargılamayla bağlantısı varsa görevleri, pozisyonları (müdür, editör gibi), tutukluluk süresi, iddialar (tırnak içinde verilir), ve yasa maddesi/ maddeleri dahil edilir.
- Ne olmuştu: Yargılamanın/ yargılamaya yol açan durum, oluş tarihi, soruşturma süreci, iddianame (sanıklar, şikayetçiler,

Gazeteci her durumu kendi özelinde değerlendirerek haberi kurar. Habercilikte tek bir reçete yoktur.

suçlamalar, istenen cezalar) ve dava bilgileri, duruşma sayısı, gelinen nokta (esas hakkında mütalaa bekleniyor gibi) öne çıkan durumlar, tahliyeler, vs. yer alır.

- Duruşma öncesi mutlaka yargılamayla ilgili internette arama yapılır. Kimi kararların duruşma görülmeden haberleştirilmesi ihtimal dahilindedir.
- Tarafların, avukatlarının isimlerini ve adres detaylarını bilmek önemlidir.

Duruşma

- Muhabir kalem, defter, telefon, bilgisayar/tablet, şarj cihazı, powerbank, taşınabilir kablosuz modem/WIFI, fotoğraf makinesi ile birlikte gider. Cihazların pil kontrolünü yapar; duruşmaya telefon, fotoğraf makinesi, kamera ve bilgisayarı şarj ederek gider.
- Muhabir duruşma saatinden önce Adliye’de, duruşmanın görüleceği mahkemenin kapısının önündedir. Duruşma salonları genelde küçüktür, salona girememe riskine karşı erkencilik iyidir.
- Kimi yargılamalarda duruşma öncesi açıklama yapılır. Açıklamalar genelde ayrı bir haber değeri taşır.

Örnek haber:

Hrant’ın Arkadaşları: Gerçeğin Bir Kısmını Değil, Tamamını İstiyoruz

Dink cinayeti davasının 19. celsesi öncesi Hrant’ın Arkadaşları adalet talebiyle yine Çağlayan Adliyesi önündeydi.
Elif Akgül- BİA Haber Merkezi- 29 Ocak 2018

- Erken gitmek dayanışma için gelenlerle, taraflarla tanışma, konuşma ve görüş almak için de fırsattır.

- Kimi yargılamalarda duruşmaya katılanlar da haberin unsurudur.

İzleme

- Savunma/ ifade/ beyanlar kısa kısa cümlelerle yazılır. Hem yazması hem okunması kolay bir tarzıdır.
- Haberde duruşmadaki havayı yansıtmak ayrıntılar yargılamayı daha anlaşılır kılar.
- Kimi duruşmalarda hızla haberleştirilmesi gereken bir gelişme olduğunda muhabir ve editör haberleşerek ara haber girebilir. Ana duruşma haberi tamamlandığında da iki haber birbirine bağlanarak tamamlanır.

Örnek haber:

«Elin Ayağın Titremesin Evren, Buraya Gel!»

Oğlu Cemil işkenceyle öldürülen Berfo Kırbayır, 12 Eylül davasındaki konuşmasıyla herkesi ağılattı: “Kenan Evren sen hiç utanmadın mı benim oğlumu öldürürken!”; hakime de Evren’i duruşma salonuna getirmedeği için tepki gösterdi.

Serhat Korkmaz - BİA Haber Merkezi- 05 Nisan 2012

- Kimi zaman sanık/lar için “hakkında” bölümü aydınlatıcıdır. Talepler, savcı mütalaası, ara kararlar, gelecek duruşmada ne olmasının beklendiği ve tarihi haberde yer alır.
- “Ne olmuştu?” bölümü ilgili her haberde güncellenir.
- Muhabir haberi yayına koyar.

Ofisteki editör

- Haberde hız çok önemli. Muhabir olay yerinden, adliyeden, duruşma salonundan haberini geçer. Merkezde editör geçilen haberi yayına hazırlar. Bu nedenle de habere gidilmeden önce muhabir ve editör haber üzerinde ortaklaşır.
- Muhabir izleyeceği davayla ilgili bilgileri toplar. Gereğinde bir iki ekle tamamlanacak haberi de bilgisayarında hazır bırakır, editörüne gönderir.
- Editör, haberin son halinden sorumlu olarak yayına konan haberi okur, imla, gramer ve haber unsurlarını inceler, düzenler. Muhabir duruşmadayken herhangi bir gelişme olduysa habere dahil eder. Görselleri kontrol eder, değiştirir ve/veya ekler.

- Konuyla ilgili birden çok haber yapıldıysa, haberleri birbirine “linkler”.
- Duruşma salonu dışındaki gelişmeleri, açıklamaları, görüşleri habere katar, ya da yeni haber dosyası açar.

Haberde gerekli dokümanlar

- İddianame, ifade tutanağı, duruşma tutanağı, tarafların ifade ve beyanları, esas hakkında mütalaa, yerel mahkeme, istinaf, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi ve AİHM kararları vs.
- Sonrası için haber önerileri.
- Duruşma değerlendirmesi için avukat görüşü, karara dair tepkiler, tartışma yaratan bir karar durumunda hukukçu akademisyen görüşü, benzer kararların verildiği yargılamalar, duruşma atmosferini taşıma anlamında izlenim yazısı.

Uzaktan dava takibi

Her yargılamayı yerinden izlemek mümkün değil. Bu durumda, yerinden izlenemeyecek duruşma için önceden yargılamaya katılacak hukukçu, hak savunucusu, gazeteci, tutuksuz sanık ile görüşülüp haber geçilmesi planlanır. Kimi zaman güvenilen kişilerin, kurumların tweet’lerini de haberde kullanılabilir.

bianet'in New York'ta Manhattan Mahkemesi'nde görülen yargılamayı haberleştirme pratiğini paylaşıyoruz.

Örnek haber:

- Adam Klasfeld: Sarraf Davasından Tweet'lerle Sansürlü Bilgiye Olan Açılığı Giderdik
Pınar Tarcan- BİA Haber Merkezi -14 Aralık 2017
- Sarraf: Çağlayan'a Rüşvet Veriyordum, Hakan Atilla Rüşvet İstemedi.
BİA Haber Merkezi- 30 Kasım 2017

Kamuoyunda "Rıza Sarraf Davası" olarak bilinen "ABD'nin İran'a yönelik yaptırımlarının delinmesine" karşı dava yeni nesil gazeteciliğin uç örneklerinden oldu. Sanık sandalyesinde Halkbank eski Genel Müdürü Hakan Atilla, tanık sandalyesinde iş insanı Rıza Sarraf vardı.

Manhattan Federal Mahkemesi'nde muhabiri bulunmayan yaygın medya ve alternatif medya için dava süreci bilgisayar başında geçti. bianet davayı Courtnews muhabiri Adam Klasfeld, Law260 muhabiri Pete Brush ve Daily Beast muhabiri Katie Zavaski'nin tweet'lerinden takip etti. Pratikte bu davanın dava takibi şöyle gelişti:

- Duruşmalar TSİ ile 17:00 sularında başlayıp gece yarısına kadar sürdü. ABD'li adliye muhabirlerinin Twitter hesaplarının bildirimleri açıldı.
- Dava takibinde önce çıkan Adam Klasfeld oldu, ancak özellikle Sarraf'ın çapraz sorgulanması aşamasında ifadeler diğer gazetecilerin tweet'lerinden teyit edildi.
- Habercilikteki "birkaç farklı kaynak" doğrulamasının yerini özellikle bu davada "birkaç farklı Twitter hesabı" aldı.
- Hem içeriği hem de takibi açısından ileride tezlere konu olacak dava süreci interaktiflik açısından da türünün yeni örneklerinden oldu.
- Adliye muhabirleri Davayı Twitter'dan anlık aktararak duruşmada olanları paylaştı.
- ABD'li yargı muhabirleri Türkiye'nin iç dinamikleriyle ya da politikacı isimleriyle ilgili takıldıkları noktaları takipçilerine sordu.
- Türkiyeli gazeteciler ve sosyal medya kullanıcıları ise davayı izleyen muhabiri anında bilgilendirdi.
- Politik açıdan da hukuki açıdan da sürreal olan süreç yeni nesil gazetecilik yöntemlerine bir başkasını katarak bitti.

Dünyada yargı haberciliği

"(Batı'da) 'legal journalism' denen yargı haberciliği, gazetecilikte çok ciddi bir alan ve bütün bu gazetecilerin hukuki bir formasyonu ve eğitim altyapısı olmak zorunda. Hukuk bilgisi olmayan hiç kimse 'legal journalist' olamıyor, Amerika'da en azından."

Prof. Aslı Tunç, Yargı Haberciliği Atölyesi'ndeki⁸ sunumunda yargı haberciliğinin dünyadaki durumunu paylaşıyor, yargı habercilerinin hukuk bilgisinin önemine dikkat çekiyor.

⁸ Tunç, Aslı, Akademisyen Gözünden Yargı Haberciliği, 15 Ağustos 2018.

"Ve *legal journalist* tabii bizim adliye ve polis muhabirliğinin sadece adliye ayağına karşılık geliyor. Yani büyük davalarda ki Amerika'da biliyorsunuz her şey davalarla yürüyor, çok iyi analizini yapabilen ve bütün hukuksal süreçleri bilmesi gereken insan olarak görülüyor.

"Kimi ülkelerde ise davaları avukatların ya da hukuk mezunlarının haberleştirmesi zorunluluğu var. Başka türlü haberleştiremiyorsunuz. Bunların hepsi aslında mahkeme salonlarından haber yapan insanlar, 'legal' ya da 'justice correspondent' deniyor yargı muhabirlerine."

Altı ipucu

Gazeteci Saul Sugarman'ın⁹ yargı muhabirleri için hazırladığı "Adliye haberciliği nasıl yapılır: Gazeteciler için 6 ipucu"¹⁰ rehberi de yargı muhabirleri ve yeni başlayanlar için hayli yararlı.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki mahkeme salonlarının fiziki şartlarıyla Türkiye'deki adliyelerin ve duruşma salonlarının devasa farkını bir kenara bırakarak bu tavsiyeleri okumakta fayda var. Gazeteciler İstanbul Çağlayan Adliyesi'ndeki küçük salonlarda ancak davalı yakınlarından boş yer kalırsa duruşma salonuna girebilirler, oturabilirler.

Sugarman mahkeme salonlarının değil haber merkezlerinin küçülmesinden yakınıyor, ki bu da Türkiye için bir gerçeklik. Devamında dikkati çektiği durum da Türkiye medya ortamı için de aynıyle vaki gibi.

"Haber odaları küçülmeye devam ettikçe bazı medya kuruluşları sansasyonel davalar da dahil olmak üzere adliye haberlerine yeterince yer vermediği gerekçesiyle eleştirilmeye başlandı. Gazeteciler başka alanlara kaydığında veya komple haber odasını terk ettiklerinde adliye haberinin nasıl yapılacağına dair kurumsal hafıza/bilgiler de ayrılanlarla birlikte gidiyor."

⁹ San Francisco'da yayınlanan Daily Journal gazetesi adliye muhabiri.

¹⁰ Sugarman, Saul, How to cover a court trial: 6 tips for journalists, Poynter, 2013.

Sugarman'ın rehberini aydınlatıcı olduğu için vermek istedik.

(Amacımıza hizmet etmeyen, ABD'ye özgü yerleri kullanmadık.)

Mahkemeye gitmeden önce

1. Herkesle arkadaş olun: Eğer hukuk eğitiminiz yoksa, bazı davaları yalnızca tutanağı okuyarak anlamanız hayli zor olacaktır. Burada avukatlar devreye girer. Avukat görüş vermeyebilir, konuşamaz ancak isimlerinin haberde yer almayacağını bilirlerse dava dosyasını gazeteci için anlaşılır kılabilir.

Savcı ve yargıçlar da konuşmak için denenebilir. Savcı veya hâkim çoğu zaman o ana kadar ne olduğunu söyleyebilir. Kimse konuşmazsa tutanağın bir kopyasını davada olmayan bir avukata gönderip ondan davayı anlatması istenebilir.

2. Beklenmeyi bekleyin:

Tahmin edilemez dava takvimi mahkeme haberciliğindeki en büyük sorunlardan biri. Bazen tanıklar gecikebilir. Açılış konuşmaları uzayabilir. Dava ertelenebilir. Ne olacağını öğrenmenin en iyi ve tek yolu da mahkemede bulunmak. Ama eğer gidemezseniz en kolay çözümü duruşmada

bulunan birine sormak. Net bilgi almak için yalnızca bir kişiyle yetinmeyin.

3. Nasıl yazacağınızı bilin:

Eğer yoldaysanız internete erişiminiz kesilebilir. Mesela Apple-Samsung davasını takip ederken çoğu gazeteci ve avukat aşırı yüklenmeden dolayı mahkeme salonunun ücretsiz internetini kullanamadık. Günün son ifadeleri tamamlandığında tabletimden haberi yazabilmek için en yakın kafeye gittim. Şarjım bitmek üzereydi ve makalemin bir bölümünü internetteki sorunlar ve tabletimin donması yüzünden kaybettim. O duruşma öncesinde, sonrasında çalışabileceğiniz bir mekân var mı, varsa internetleri var mı diye bakabilirsiniz. Çoğu adliye binasında gazetecilerin kullanabileceği bir basın odası bulunuyor. Telefonunuzun internetini bilgisayara bağlamak için bir yol olup olmadığına bakın.

Mahkemeye gitmeden önce

4. Erken gidin: Eğer önemli bir davaysa en azından bir saat erken gidin. Arabayı park etmek zor olabilir ve güvenlik kontrollerinden geçmeniz gerekir. En büyük problem de tabii ki oturacak bir yer bulmak. Büyük duruşmalar sinema salonlarındaki cuma gecesine benzer. İnsanlar ellerindeki ceketleri ve dosyaları yayarak beş altı arkadaşı için yer tutmaya çalışır. Bu durumda muhabirler kendilerini saatlerce garip bir şekilde koridorda veya diğer geç kalanlar ile birlikte arkada dikilirken bulabilir.

5. Jargona girmeyin: Çoğu okuyucu mahkeme salonunda an be an ne olduğunu bilme ihtiyacı hissetmez. Bunların çoğu rutin diyaloglardan oluşur ve daha da önemlisi ortalama bir okuyucu havada uçan yasal terimleri bilmez veya umursamaz. Ancak akılda kalıcı güçlü diyalogları seçebilmek önemli. “Neden” sorusuna cevap veren

alıntılar en önemli olanlardır. Savcı talebi neden reddetti? Müşterek davacılar neden duruşmadan memnun değiller? Muhabirler çoğu zaman açılış ve kapanış konuşmalarını izlerler. Çünkü belli başlı konular burada özetlenir. Ancak bu bazen başınıza iş açabilir.

6. Elektronik cihazlara

dikkat: Eğer bir bilgisayar getirdiyseniz bütün şarjınızı mahkeme sırasında not almak için kullanmayın. Onun yerine bir not defteri getirin. Bataryayı korumanın yanı sıra salondakiler de klavyenin klik seslerini duymadıkları için memnun olurlar. Aynı şekilde telefonlar için de geçerli: Kapalı tutun veya en azından bir kenara koyun. Bazen editörler muhabirlerden duruşma sırasındaki gelişmeleri göndermelerini isterler. Bu minimum düzeyde tutulmalı.

Duruşma izleme

Normal şartlar altında, gizlilik kararı yoksa, mahkemeler alenidir. Herkes duruşmaları izleyebilir.

Belgeye ulaşmanın en kolay yolu adliye koridorları ve duruşma salonudur. Dosyaya hangi belgenin girdiği, bilirkişi raporu, sağlık raporu, savunma vb. belgelerin içeriği duruşmalarda takip edilebilir. Gazeteci duruşmada okunmayan belgeleri taraf avukatlarından, davalı ve davacıdan edinebilir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre, gizlilik kararı olmayan dosyaları, davanın tarafı olmayan avukatlar da inceleyebilir. Davanın tarafı olan avukatlar Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden dosya evraklarını görebilir.

Gazeteci bilgi ve belgeye erişmenin yolunu bulabilir. Mahkeme ve savcılık kaleminden sınırlı da olsa yardım alınabilir. Bu ilişkide “manipülasyona” imkân vermesi nedeniyle mesafeyi korumaya özen gösterilir.

Şeffaflık

Şeffaflık, adil yargılamanın temel taşlarından biridir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 10 Temmuz 2003 tarihli toplantısında kabul ettiği “ceza kovuşturması ile ilgili haberlerin medya aracılığı ile verilmesi” hakkındaki tavsiye kararı da bu yöndedir:

“Gazetecilerin, kamusal mahkemelerdeki açık duruşmalara ve kamusal resmi bildirilere ayırım gözetmeksizin ve daha önce akreditasyon talepleri aranmadan katılmaları sağlanmalıdır. Sözleşmenin 6. maddesi (Adil yargılanma) ile ilgili bir durum gerektirmedikçe duruşmalardan çıkarılmamalıdır.”

Muhabire notlar

- **Adliye tanı:** Bir adliye-yargı muhabirinin yapacağı ilk iş görev yaptığı adliyenin işleyiş yapısını öğrenmektir. Polis, suçüstü yakaladığı zanlıyı nereye getirir, aranan bir kişinin ifadesi nerede alınır, hangi savcı, hangi alana bakar, hangi mahkemenin görev alanı nedir gibi soruların yanıtını bilmek, alanda çalışmak için olmazsa olmazdır.
- **Personeli tanı:** Sadece hâkim ve savcılarla diyalog kurmak yetersiz kalabilir. Mahkeme ve savcılık kalemlerinde gerektiğinde soru yöneltebilecek adliye personeli tanımak, adliye karakolundaki polislerle iletişimin olması habere ulaşmayı kolaylaştırır.
- **Her alandan avukat tanımak:** Avukatlar, özellikle Ceza Muhakemesi Kanunu'nda sayılan yetkiler nedeniyle artık ifadelere daha kolay ulaşabilir, dosyaları UYAP üzerinden takip edebilir, iddianamelere daha erken ulaşabilir. Takip edilen dosyaların avukatları ile sıkı iletişim, belgelere kolay erişimi de sağlar. Uzmanlık türlerine göre her alandan avukat tanımak, gazetecinin haber çeşitliliğini ve habere kolay erişimini de mümkün kılar.
- **Uzmanları tanı:** Hukuk, sonuç olarak uzmanlık gerektiren teknik bir alan. Bir dosyanın püf noktalarını anlayabilmek için alandaki akademisyen ve uzmanları tanımak her zaman bir adım önde olmayı ve kamuoyuna doğru bilgi vermeyi olanaklı kılar.
- **Dosyayı oku:** İddianameler çok kısa olabildiği gibi çok uzun ve karmaşık da olabilir. Bu durumda haber yetiştirmek zorunda olan muhabirin yapacağı ilk iş sanık sayısına, istenen cezaya ve suçlamaya bakmak olmalıdır. Hemen arkasından iddianamelerde olayların özetlendiği bölümden, suçlamaların nedeni çözülebilir. Daha detaylı okuma, ilk haber verildikten sonra yapılabilir. İddianame yazımı bittikten sonra ise dosyanın tamamına erişmek, içindeki yazışmaları, belgeleri, kanıtları incelemek, o konuda atlatma haberler yapmayı sağlar.

“Mümkün olduğu takdirde, yetkili makamlar duruşmaların tarihlerini, ithamnameler ve iddianameleri ve yasal haber aktarımına ilişkin diğer bilgilerin duyumlarını gazetecilerin isteği üzerine zamanında sağlamalıdır. Gazetecilerin, ayırım yapılmadan, kamuya açıklanmış kararların kopyalarını yapmalarına veya almalarına izin verilmelidir. Gazeteciler bu kararları halka dağıtma veya iletme imkânına sahip olmalıdırlar.”
(Avrupa Konseyi Kararı, 15. madde.)

Dosya inceleme

Bir yargı muhabiri habere konu olan davanın dosyasını titizlikle incelemelidir.

Celselerin izlenmesi haberi canlı kılar ama dava dosyası incelenmeden yazılan haber eksik ya da hatalı olabilir.

İş yoğunluğu açısından zaman zaman binlerce sayfayı bulan (örneğin Ergenekon, Balyoz, KCK, Dink davaları) dosyaları incelemek çok kolay görünmese

de yargı muhabirinin geliştireceği yöntemlerle bu tür sorunları aşması mümkün.

Baştan beri izlenmiyorsa, dava dosyası sondan başa doğru incelenebilir. Böylece davanın nereye evrildiğini görmek kolaylaşır.

İlk inceleme sırasında tebligatlara, taraf isimlerine, tebliğ tarihlerine, yapılan diğer usuli işlemlerin tarihlerine bakmak önemlidir.

- Muhabir dava ile belli bir aşamada ilgilenmeye başlamışsa, ele alınan dava dosyasının sondan başa doğru incelenmesi davanın nereye evrildiğini görmeyi kolaylaştırabilir.
- İlk incelemede tebligatlara, taraf isimlerine, tebliğ tarihlerine, hacizlerin veya yapılan diğer usuli işlemlerin tarihlerine bakılır.
- Bilirkişi raporlarının ve bu raporlara itirazların çok dikkatli gözden geçirilmesi ve karşılaştırılması gerekir. Bilirkişilerin kimler olduğu, profesyonel özellikleri, bağlantıları kontrol edilmelidir.
- Dava avukatı ile deliller değerlendirilmeli, eksik delil iddiası varsa gazetecilik faaliyetiyle bu delillere ulaşılmaya çalışılmalıdır.
- Dosya incelemesine paralel olarak sanık -ve varsa davacının- yakınları ile kişilik haklarına saygı göstererek görüşmeler yapılır.

Bilirkişi raporlarının ve bu raporlara itirazların çok dikkatli gözden geçirilmesi ve karşılaştırılması gerekir. Pek çok tartışmalı bilirkişi raporu bulunabilir.

Ağustos 2018'de yaşanan bir vakayı örnek olarak burada vermek yerinde olacaktır. "Market zinciri BİM, teknoloji devi Apple tarafından 'sahte

ürün' sattıkları gerekçesiyle ihtarname gönderilmesi üzerine, 'Savcılık tarafından atanan bilirkişi ürünleri incelemiş ve söz konusu ürünlerin marka ve ürün kullanımı kapsamında birebir aynı ve orijinal oldukları sonucuna varılmıştır' diye açıklama yaptı."¹¹

11 Diken Haber Merkezi, BİM'den 'Ürünler sahte' diye ihtarname çeken Apple'a: Bilirkişi 'Orijinal' dedi, 31 Ağustos 2018.

Tarafların tanınmışlıkları nedeniyle medyada yer alan bu haberin pek çok varyasyonu sıklıkla karşımıza çıkabilir. O nedenle bilirkişi raporları dikkatle incelenmelidir.

Dava avukatı ile delillerin değerlendirilmesi, eksik delil iddiası varsa, iddiaların değerlendirilmesi ve gazetecilik faaliyetiyle bu delillere ulaşılmaya çalışılması da yine haberin kalitesini yükseltir.

Dava dosyasında bakılacaklardan birisi de kurumlar arası yazışmalardır. Örneğin 10 Ekim katliamı dosyasında, Ankara'daki Barış Mitingi'ne yönelik bombalı eylem istihbaratının olduğu ancak bununla ilgili işlem yapılmadığı bilgisi, dosyadaki yazışmalardan çıktı. Bu belgelerin tek tek okunması, yargı muhabinin haberlerinin niteliğini artırır.

Haberde kaynak

Türkiye'de yargı haberlerinin büyük bölümü kaynak da gösterilmeden masa başında, editöryal kadrolar tarafından yapılıyor. Haberin kimin tarafından yapıldığı ya da hangi kaynağa dayandırıldığının bilinmemesi ise haberin güvenilirliğini azaltıyor, manipülasyon alarmini harekete geçiriyor.

Haber kaynakları

Belirsiz: %32
Ajans: %19
Servis: %11
Muhabir: %37,3

2004-2008 arasında *Hürriyet*, *Sabah*, *Radikal*, *Cumhuriyet*, *Zaman*, *Yeni Şafak* gazeteleri taranarak hazırlanan *Türkiye'de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu* çalışmasına göre -ne yazık ki bu tür çalışmalar sürekli yapılamıyor- incelenen 1215 haberin 394'ünde (tüm haberlerin %32,4'ünde) kaynak yok.¹²

12 Tunç, Aslı, *Türkiye'de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu*. Kalem, Seda (der.). Adalet Gözet: Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Sayı 283, Aralık 2009. /

Ancak çalışmanın sevindirici bir sonucu da muhabirin imzasını taşıyan, araştırmacı gazetecilik örneklerinde de artış olması.

Mesleki kurallara uygun olarak yapılan haberlerin editör masasına gittikten sonra eğilip bükülmesinin çok kolay olmadığını da akılda tutmakta yarar var.

Unutulmamalı ki, yalapşap yapılan, bol eksikli bir haberin editör masasında telaşla internetteki teyit edilmemiş bilgilerle “tamamlanması” ihtimal dahilindedir.

Medyanın kritik rolü nedeniyle her alanda olduğu gibi yargı alanında da belge görmeden haber yapmak yanlıştır.

Gazeteci, kaynağı davanın tarafları, savcı ya da avukat da olsa -belki de özellikle bu nedenle- manipülasyon konusunda her zaman dikkatli olmak zorundadır.

Tarafların verdiği her bilginin dava dosyasında bulunması gerekir, eğer davada gizlilik kararı yoksa dosyalara ulaşmak mümkündür.

Acil durumlarda belge görmeden elde edilen bilginin haberde kullanılmasının bir yolu da bilgiyi verene, isminin haberde kullanılmasının teklif edilmesi olabilir. İsmi kullanılabileceği söylenen kaynak bu şartlar altında

Başı sonu belli, kaynakları sağlam bir haber, geleceğe bırakılan ciddi bir izdir.

kolay kolay yalan/yanlış bilgi veremeyecektir. Haberin aciliyeti, haber atlatma kaygısı kulaktan dolma bilgilerin yayınlanmasını haklı çıkaramaz.

“Örneğin Hrant Dink’in Yeni Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesinden yargılandığı davaya ilişkin olarak Radikal gazetesi dışında Dink’in suçlandığı yazısının metnini bütünüyle basan ve söylediklerini bütün bir çerçevede içinde sergileyen başka bir gazete görülmedi. Dolayısıyla bu vaka özelinde, okurların Dink’in suçlandığı sözleri parça parça ve bütününden ayrı olarak değerlendirmelerine yol açabilecek bir sunumun ortaya çıktığını iddia etmek mümkündür.”¹³

Nitekim medyada çıkan haberlerle oluşturulan algı, Hrant Dink’in katline giden süreci kolaylaştırdı. 2007’den bu yana devam eden Dink cinayeti davasını bir kısım medya yok sayıyor.¹⁴ Dink davasını sınırlı sayıda gazeteci izliyor, başından beri izleyenlerin Twitter üzerinden yaptığı bildirimlerle duruşma takip edilebiliyor.

¹³ Tunç, Aslı, a.g.e.

¹⁴ Adal, Hikmet, Hrant Dink Cinayeti Davasının 12 Yıllık Kronolojisi, 18 Ocak 2019.

Hrant Dink cinayeti ve davası

Türkiyeli Ermeni gazeteci, Agos Gazetesi kurucusu. 19 Ocak 2007’de, saat 15:00 sıralarında, genel yayın yönetmeni olduğu Agos gazetesinin, Şişli Halaskârgazi Caddesi üzerindeki binası önünde uğradığı silahlı saldırı sonucunda hayatını kaybetti. Dink ilk olarak gazetesinde yayınlanan, Mustafa Kemal Atatürk’ün manevi kızı Sabiha Gökçen’in Ermeni olduğuna yönelik haber nedeniyle basında hedef gösterildi. Ardından bir yazısında Türklüğe hakaret ettiği iddiasıyla 301. maddeden yargılandı. Dink’in aldığı tehditler bu dönemde arttı. Birlikçilerin yazıda herhangi bir hakaret olmadığını tespit etmelerine rağmen davadan mahkûm oldu. Hem dava sürecinde aldığı tehditler hem de Agos Gazetesi’nde yayınlanan haberlerden sonra basında hedef gösterilmesi nedeniyle can güvenliğinden kuşku duymasına rağmen, ülkesinden ayrılmadı. Öldürülmesinden bir hafta önce yayınlanan Güvercin Tedirginliği başlıklı yazısında tehdit ve hedef gösterilme sürecini anlatmıştı.

Cinayeti izleyen günlerde ve aylarda, kanıtlanan tehditlere ve cinayeti işleyenlere dair bilgilerin emniyet ve istihbarat kaynakları tarafından bilinmesine rağmen Dink’i korumak için herhangi bir çaba sarf edilmediği, bilgilerin gizlendiği ve cinayete göz yumulduğu ortaya çıktı. Katil yakalandığı andan itibaren emniyet ve yargı sürecinde yaşanan usulsüzlükler kamuoyuna da yansdı.

Fikri takip

Bir yargı muhabirinin haber yaptığı bir davayı tüm aşamalarında izlemesi gerekir. (Bkz. Ek 1) Hazırlık soruşturması ve dava aşaması haber yapılan bir kişinin -ne kadar sürerse sürsün- sonuçta beraat edip etmediği, ceza alıp almadığı kamuya duyurulmalıdır. Bu da habercinin görevidir.

İstinaf/Yargıtay'a götürülen davada kararın onanıp onanmadığı, Anayasa Mahkemesi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürülüp götürülmediği, hangi aşamada hangi kararın çıktığı, kararların uygulanıp uygulanmadığının duyurulması yargı habercilerinin görev ve sorumluluk alanındadır.

Yargı muhabirinin en önemli materyali ajandadır. Sadece duruşma tarihlerini not tutmak için değil, hangi davada hangi evrakın dosyaya girmesinin beklendiği, bilirkişi raporu, tanık ifadesi vb. evrakların ne zaman dosyaya girmiş olabileceğini takip etmek çok önemli haberleri yapmayı sağlar.

Ceza davalarında süreç

- Soruşturma
- Kovuşturma
- Esas hakkında mütalaa
- Karar
- İtiraz
- İstinaf
- Temyiz
- Anayasa Mahkemesi
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Haberde ve hukukta dil

Tutuklama nedir sorusunun cevabını her yargı muhabirinin net bir biçimde bilmesi gerekir. Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre, şüpheli veya sanığın kaçma riski varsa, delillerin tamamı henüz toplanmamışsa ve karartılma ihtimali varsa, tutuklama kararı verilebilir.

Ceza muhakemesinde en önemli koruma tedbirlerinden olan tutuklama, bir yargıç kararıyla verilir. Yargıç, anayasada ve yasada belirtilen koşullar varsa henüz suçluluğu konusunda kesin karar verilmemiş şüpheli veya sanığın özgürlüğünü bu kararlar geçici olarak kaldırabilir.

Adaletsizlik tutuklu ve tutuksuz yargılanma örneklerinde sıklıkla yaşanıyor. Medyada Yanlı haberlerle oluşturulan hava, tutuksuz yargılanabilecek bir sanığın tutuklanması sonucunu doğurabiliyor. Yargılama sonucunda aklanacak da olsa bu süreci hapishanede geçiriyor.

Medya “bu suçu işleyen biri nasıl hâlâ dışarda gezebiliyor?” haberleştirmesiyle algı yaratabiliyor. Oysa “dışarıda gezen kişi”

Tutukluluk

Sanık veya şüphelinin hürriyetinin kaldırılmasından başlayıp salıverilmesine ya da cezanın infazının başlamasına kadar devam eden kısıtlılık durumu.

yargılaması başlamamış, hatta kimi örneklerde yaşandığı üzere iddianamesi hazırlanmamış, ceza almamış biridir. Medyanın bu yaklaşımı, masumiyet karinesinin ilk elden ihlalidir.

Belli davalarda bu durum kızgınlık yaratsa da tutuklama yönünde ısrarlı haberler yapmak ve bu konuda kamuoyu baskısı yaratmak, adli yargılama sisteminin dengelerine -hele de yaşadığımız dönemde ciddi zararlar veriyor. Muhabir ve editöre tutuklu/tutuksuz yargılama ayrımını ve koşullarını iyi bilmesi ve bunlara hakkaniyetle yaklaşması önerilir.

Habercilikte hakkaniyet için iki örnek

12 Eylül 2016'da İstanbul Çekmeköy'de nöbetten dönen hemşire Ayşegül Terzi, şort giydiği gerekçesiyle kendisine tekme atan güvenlik görevlisi Abdullah Çakıroğlu hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu. Savcı, Çakıroğlu'nun ifadesini alıp serbest bıraktı. Olay hem medyada hem de sosyal medyada infial uyandırdı. Yoğun bir kampanya sonucu Çakıroğlu 17 Eylül'de gözaltına alındı ve ardından serbest bırakıldı. Çakıroğlu'nun serbest bırakılması üzerine tepkiler daha da yoğunlaştı. Çakıroğlu 19 Eylül'de yeniden gözaltına alındı ve ardından tutuklandı. 26 Ekim'de tahliye, 27 Ekim'de tahliyeye itiraz, 28 Ekim'de yeniden gözaltı...

"İnanç düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme", "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" ve "hakaret" ile yargılanan Çakıroğlu için savcı 2 yıl 3 aydan 8 yıla kadar hapis cezası istedi. Dava sonucunda 3 yıl 10 aylık

hapis cezası alan Çakıroğlu'nun avukatları hapis cezasına itiraz etti. Çakıroğlu'nun hareketi öfke yaratsa da haberlerde temel hukuk kurallarının medya tarafından ihlal edilmemesi gerekir.

Star gazetesi yazar Ersoy Dede, "tekme" yargılamasını 2017'de İstanbul Ataşehir'de başörtülü bir kadının yumruklanmasıyla karşılaştırdı.

"İstanbul Ataşehir'de başörtülü bir kadını yumruklayan saldırgan için karar çıktı... 5 ay 16 gün... O da ertelendi zaten... Şu kadar yıllık sanığım, daha böyle jet hızıyla yargılandığım olmadı... Suç duyurusu, iddianamesi, mahkeme günü vesairesi derken aylar sürmesi gereken bir dava, şak diye görüldü bitti arkadaş... Ceza? Ceza yok... 'Bi daha yapma evlâdım, tamam mı!'... Demek yargıda işlerin daha hızlı yürüyebilmesi için, başörtülü kadınlara tekme tokat saldırmak lazımmış..."¹⁵

¹⁵ Dede, Ersoy, Şortlu kıza tekme ve başörtülü kadına yumruk, 3 Kasım 2014.

Soruşturma ve kovuşturma aşamaları

Ceza muhakemesinin iki evresi vardır: Soruşturma ve kovuşturma.

Haberlerde, "Yargılandığı davada X tutuklandı!" cümlesi sık kullanılır.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre.

Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre.

Gözaltına alma: Kanunun verdiği yetkiye göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanunî süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulması.

İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi.

Sorgu: Şüpheli veya sanığın, hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi.

Yakalama: Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınması.

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişi.

Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi.

Oysa konuya yakından bakınca çoğu zaman daha davanın açılmadığı, soruşturmanın sürdüğü, teknik bir hata yapıldığı görülür.

Normalde bir ceza muhakemesi sürecinde önce soruşturma başlar, soruşturma aşamasında savcı bir kişinin ifadesini almak için davet eder ya da gözaltı talimatı verir. Bu aşamada şüphelinin ifadesini alır -ancak şu günlerde genellikle bu aşama gözaltına alma ile sonuçlanıyor.

Soruşturma neticesinde o kişinin tutuklanmasının gerektiğini düşünürse savcı şüpheliyi sulh ceza hakimliğine gönderir.

Medya bu aşamayı genellikle yargılamanın başladığı şeklinde haberleştirebiliyor: “Yargılandığı davada X, adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı!”

Oysa daha yargılama başlamadığı gibi, soruşturmanın sonucunda şüphelinin yargılanmasına yer olmadığına bile karar verilebilir. Sulh ceza hakimliği, soruşturmanın sağlıklı yürütmesi için savcının tutuklama ya da adli kontrol şartıyla serbest bırakılması taleplerini değerlendirir ve bu konuda karar verir.

Şüpheli ve sanık karıştırılıyor

Şüpheli tanımı soruşturma aşaması için geçerlidir ve bir savcı X'in sanık olduğuna karar veremez; savcının yaptığı soruşturma boyunca X sadece şüphelidir. X'in sanık haline gelmesi, iddianamenin hazırlanması ve kabulü ile olur. Mahkeme bitimine kadar X, artık sanıktır.

Haber dili

2004-2008 tarihleri arasında ulusal yedi gazetenin taranması sonucunda hazırlanan *Türkiye’de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu* çalışmasında haber yazımında kullanılan dil de incelenmiş.¹⁶ 2004’ten bugüne yargı haberlerinde kullanılan dilin giderek daha da kötüleştiği ortada.

Çalışmada, 2005 tarihli, bir mankenin odaya iki erkekle çıktığına yönelik Hürriyet gazetesi haberine yer veriliyor. Haber, otel güvenlikçisinin anlatımı doğru kabul edilerek verilmiş. Dava sürecini etkileyebilecek şekilde kurgulanmış. Bu yönüyle söz konusu mankenin görüntülerinin sızdırılmasına yönelik davaya konu eylemi haklılaştıran, ahlakçı bir bakış açısı söz konusu. Araştırmada, bu haber, “eylemi haklılaştıran” koduyla değerlendirilmiş.

- **Cinayetin cinsiyeti yoktur. “adam öldürmek” yerine “öldürmek”**
- **“Gözlem altına alınmak” kullanımı yanlıştır. “Gözaltına alındı”**
- **“Mahkemede görülen duruşma” yerine “mahkemedeki duruşma”**

2018’de ardı ardına gazete manşetlerine yansıyan ve uzun süre de yerini koruyan Adnan Hoca (Oktar) operasyonu, Şule Çet cinayeti, Sinem Gedik-Mustafa Ceceli çiftinin boşanma davası haberlerini gördük. Medya bu haberlerde keskin dilini en çirkin biçimde kullandı.

¹⁶ Tunç, Aslı, a.g.e.

Dava: Hukuksal bir sonuç elde etmek, bir hüküm sağlamak için bir yargı organına başvurma ve bunun sonucu olarak yargı organınca çözümü, hükme bağlanması gereken konu.

Duruşma/Celse: Duruşma, mahkeme salonunda yoklama işleminin yapılmasından hükmün verilmesine kadar geçen süreyi kapsıyor. Ceza muhakemesinde her bir oturumun adı celse olarak söyleniyor. Duruşma bu sürecin hepsini anlatan bir kavram olarak kullanılıyor.

Davanın bir sonraki duruşmasının tarihi verilirken “erteleme” sözcüğü kullanılmamalıdır. “Gelecek duruşma 5 Mart’a ertelendi” yerine “gelecek duruşma 5 Mart’ta.” denilebilir.

Karar: Davanın sonunda açıklanan hüküm ya da karar, en önemli aşamalardan biri. “5 yıl hapisle cezalandırıldı” gibi bir ifade yerine “5 yıl hapis cezası aldı” doğru kullanım.

Bir operasyonun haberleştirilmesi

Prof. Dr. Aslı Tunç, Adnan Oktar operasyonunun 15 ayrı gazetede 17 Temmuz 2018’de haberleştirilmesiyle ilgili “cinsellik, din sömürüsü, nü tablolar, villalar, polise şeyler, firar etme çabaları, her şey var” diyor.

“Müthiş bir sansasyonelleştirme ve magazinleştirme göze çarpıyor. Ve neredeyse bütün haberlerde sanki muhabir orada, muhabirin yanında her şey oluvermiş gibi sunuluyor. Adnan Oktar kaçıyor, polis baskın yapıyor. 15 haberin altısında haber kaynağı diye bir şey yok.”¹⁷

¹⁷ Tunç, Aslı, Akademisyen Gözünden Yargı Haberciliği, 15 Ağustos 2018.

Prof. Dr. Tunç çalışmasında muhabirlere soruyor: “Kimden duydu sen bu haberi? Sen orada mıydın? Kim yazdı, servis mi yazdı, ajans haberi mi, özel haber mi?”

Yargı muhabiri Gökçer Tahincioğlu’nun Adnan Oktar operasyonu ile ilgili yayınlara yaptığı eleştiri, yargı muhabirlerine yol gösterir nitelikte:

“Tedbir konuluyorsa mal varlığına Adnan Oktar’ın, hangi mal varlıklarına konulmuş, neden o mal varlıklarına konulmuş da diğerlerine konulmamış. Ben biraz eski kafayla bir adliye muhabirinin bunların tamamına hâkim olması

gerektiğini düşünüyorum. Bunların tamamına hâkim olmazsanız bence bir dosyayı izleme şansınız yoktur.

“Adnan Hoca grubuna operasyon yapılıyor ben mesela bu adamın neyi vardı bilmiyorum, 3500 lira maaş alıyormuş onu biliyorum o da hâkimlik sorgusundan. Hâkimlik sorgusu da avukat girecek, çıkacak, bize verince oradan öğreneceğimiz bir şey. Peki var mı bütün bunların içerisinde iş mahkemesine giden bir muhabir arkadaş. Yok. Oradaki hâkimi tanıyan, kaleminden birisini bilen. Adliye hakimiyet bunların tamamını izleyebilmeyi sağlar.”¹⁸

¹⁸ Tahincioğlu, Gökçer, Gazeteci Gözünden Yargı Haberciliği, 16 Ağustos 2018.

Haklar ve sorumluluklar

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bir dizi tavsiye kararıyla *Ceza kovuşturması ile ilgili haberlerin medya aracılığı ile verilmesini* düzenliyor.¹⁹

Düzenleme, medyanın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesi kapsamında, kamuoyunu ilgilendiren konulardaki bilgileri içeren, kamuoyunu bilgilendirme hakkı olduğunu ve bunun ayrıca medyanın mesleki bir görevi olduğunu hatırlatıyor.¹⁷

Türkiye'nin de altına imza attığı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/2 ve 8. maddelerinde yer alan masumiyet karinesini, adil yargılanma ve özel ve aile yaşamının korunması gibi hakların, demokratik toplumlarda saygı gösterilmesi gereken haklar olduğunu hatırlatalım.²⁰ “Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu

yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.” (AİHS, 6/2)

Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı

Devam eden soruşturmalarda mahremiyetin (özel hayatın) korunması şüpheli, sanık veya tutuklu kişiler veya suç kovuşturmalarıyla ilgisi bulunan diğer taraflar hakkında bilgi verilirken, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi uyarınca özel hayatın korunması hakkına saygı gösterilmelidir.

Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

¹⁹ Avrupa Konseyi, “Ceza Yargılamalarının Yayınlanmasına İlişkin Hukuki Kuralların Düzenlenmesi” ile İlgili Tavsiye Kararı, No. R. 2003.

²⁰ Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 2010

Şüpheli, sanık ve tutuklu aileleri ile şahit ve kurbanların yanı sıra çocuklar ile diğer zarar görebilecek kişilere özel önem verilmelidir.

Kimliklerini ortaya çıkaracak bir bilginin, bu ilke’de belirtilen kişiler üzerinde olabilecek zararlı etkilerine de her durumda, özellikle dikkat edilmelidir.” (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin *Ceza kovuşturması ile ilgili haberlerin medya aracılığı ile verilmesi* hakkındaki tavsiye kararı, Madde 8)

Düzeltilme ve cevap hakları

“Suç kovuşturmaları kapsamında yanlış veya karalayıcı medya haberlerine maruz kalan herkes, diğer başvurulabilecek telafi yolları saklı kalmak üzere, ilgili medyaya karşı, durum elverdiği takdirde, düzeltme veya cevap hakkına sahip olmalıdır. Adli makamlar veya emniyet birimleri tarafından çıkarılan basın bültenleri de yanlış bilgi içerdiği takdirde düzeltme hakkı kullanılabilir.” (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin *Ceza kovuşturması ile ilgili haberlerin medya aracılığı ile verilmesi* hakkındaki tavsiye kararı, Madde 9)

Masumiyet karinesi

“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.” (Anayasa 38/4)

“Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.” (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 6)

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi düzenlemesi de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin adil yargılanma ve özel hayat ve aile yaşamına saygı haklarının tüm demokratik toplumlarda saygı duyulması şart olan temel gereksinimler olduğunu hatırdan tutan suçsuzluk ilkesi/ masumiyet karinesine dikkat çeker.

Haberlerde masumiyet karinesi sıklıkla ihlal ediliyor.

2017’de yapılan bir ByLock operasyonu gözaltına alınan İ.T gazetelerde “ByLock soruşturmalarında FETÖ’nün örümcek ağı gibi her yeri sardığı ortaya çıktı. ByLock’çu T.’in²¹ Gezi’deki anarşistler, PKK, HDP ile irtibatları belirlendi” şeklinde yer aldı. Hakkında yapılan haberlerde üzerine atılmayan suç kalmayan İ.T. üç ay tutuklu kaldıktan sonra, ByLock listelerinde hata yapıldığının anlaşılmasından sonra serbest bırakıldı ve dava sonucunda da beraat etti.

Ancak bu süreçte haberler yoluyla hakkında oluşan kanaat nedeniyle, İ.T., işini, arkadaşlarını ve hatta akrabalarının çoğunu kaybetti, beraat kararı temyize götürüldüğü için halen yurtdışı çıkış yasağı da devam ediyor.

İ.T. gözaltındayken yapılan bu haberlerde yargı muhabirlerinin kaynaklarını sorgulamadıkları, temel soruşturma, kovuşturma bilgisine sahip olmadıkları, hele hele masumiyet karinesinden tümüyle bihaber oldukları görülüyor.

Muhabirler muhtemelen kaynağı polis olan haberde dosyaya bakmış olsalardı, dosyada sadece “ByLock yükleme nedeniyle FETÖ üyeliği” iddiasını göreceklardı.

Masumiyet karinesinin ihlali, adil yargılamayı da etkilediği için en temel insan haklarının ihlali anlamına geliyor.

Yargı muhabirinin kaynağını ciddi bir biçimde sorgulaması gerekir, hatta bu bir zorunluluktur. Soruşturma evrakını görmeden sadece duyumla haber yapmak, en azından sorguda böyle bir sorunun sorulup sorulmadığından emin olmak üzere tutanakları görmeden haber yapmak telafisi imkânsız zararlar verebilir. İyi bir yargı muhabiri, olaylara tarihsel açıdan bakabilen, kritik yaklaşabilen, iyi bir bilgi aktarıcı, gözlemci ve her zaman iyi bir dinleyici, not alıcı olmalıdır.

İsim ve görsel kullanımı

- Şüpheli isimleri yazılmıyor. Sanık isimleri ise yargılama devam ederken açık biçimde yazılıyor. Ancak soruşturma aşamasında olduğu gibi burada da masumiyet karinesi gözetilmeli. Özellikle siyasiler, yazar, sanatçı, oyuncu, sporcu gibi toplumun tanıdığı kişilerin isimleri genelde yazılıyor. Muhabir ve editör isim yazıp yazmamanın habere katkısı ve o kişi için sakıncası konularını değerlendirmeli.
- Çocuk isimleri, şüpheli, sanık ya da mağdur, haberde yazılmamalı, çocukların görseli kullanılmamalı.
- Çocuğun kişiliğini ve davranışını etkileyebilecek olaylarda, ailenin ya da sorumlu kişinin izni olmaksızın çocukla konuşulmamalı, röportaj yapılmamalı, görseli alınmamalı.²²
- Cinsel saldırı ve şiddet mağduru kadınların isimleri ve görüntüleri, onayları olmadıkça yayımlanmamalı.²³
- bianet, 18 yaşından küçüklerin, fiziksel şiddet ve cinsel saldırıya maruz kalan kadınların isim ve görsellerini kullanmıyor.
- bianet yıllar önce herhangi bir nedenle isimleri kullanılanların, haberin ya da adının geçtiği bölümlerin kaldırılması taleplerindeki artış nedeniyle bağlam gerekmedikçe haberlerde isim, kişiyi anlaşılır kılacak bilgi ve görsel kullanmıyor.

21 Haberde, açık ismi yazılmıştır. y.n.

22 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk Bildirgesi.

23 İrvan, Süleyman, Gazetecilik Etiği: “İsimlerin Kodlanması ve Fotoğrafların Buzlanması Kılavuzu” Üzerine, 5 Eylül 2017.

18 yaşından küçükler

18 yaşından küçükler için ise durum daha farklıdır; hem uluslararası anlaşmalar hem de Türk Ceza Kanunu (TCK) kapsamında küçükler için “suça sürüklenen çocuk” (SSÇ) ifadesi kullanılır.

Bu edilgin ifade, 18 yaşından küçüklerin iradesi reşit bir insan gibi gelişmediği, fiillerinin sonuçlarını yetişkinler gibi değerlendiremedikleri için kullanılmaktadır.

Haberlerde SSÇ isimlerinin açık bir biçimde kullanılmaması gerekiyor. İlke olarak, çocuklarla ilgili suçlarda sanık, tanık ya da mağdur olan 18 yaşından küçüklerin isimleri ve fotoğrafları hiçbir şekilde yayınlanamaz. Ancak ne yazık ki 18 yaşından küçüklerin bu en temel hakları sık sık ihlal ediliyor. Yakın tarihteki en belirgin örnekler Berkin Elvan ve Ogün Samast oldu. Gündemin sıcaklığına bağlı olarak hem yasal hem de etik olarak en temel kurallar sıklıkla ihlal ediliyor.

Çocuğa kayyım atandı

Özellikle çatışmalı boşanma davalarında, dava devam ederken nafaka ve çocukların velayeti en sorunlu alanlar arasında yer alır. Sinem Gedik-Mustafa Ceceli boşanma davası, 2018’in en fazla konuşulan boşanma davalarından oldu.

Magazin basınının bolca köpürttüğü dava, feminist grupların da konuya sahip çıkmasıyla Gedik’in mümkün olduğu kadar az zararlı süreci yaşamasını sağladı. Bu tür çatışmalı davalarda çocuğun dava sonuçlanana kadarki yasal haklarının korunması için kayyım atanması rutin bir uygulamayken, Gedik-Ceceli çiftinin çocuklarına kayyım atanması haberlerde olağandışı bir durum olarak aktarıldı.

Davaya konu ebeveynlerin medyatik olması, medyaya çocukları da haberde kullanma hakkını vermez.

Özellikle çocuğun yararının yasal temsilcisinin yararı ile çatışması durumunda kayyım atanmasını öngören TMK 426/b.2 hükmü çocuğun kendisini ilgilendiren konularda salt kendi çıkarlarını savunabilecek bir temsilci aracılığıyla işleme ya da davaya katılabilmesini sağlamakla ilgilidir.²⁴

Bu haberlere bakınca Gedik’in kadın arkadaşının olması “ahlaken” sorgulanarak kayyımın bu nedenle atandığı vurgusunun yapıldığı görülüyor. Yayınlanan haberler, “ahlak bekçiliği” gibi özel bir kötü niyet taşımıyorsa muhabir ve editörün hukuk bilgisinin eksikliğini gösterir.

Oysa haberi yapan yargı muhabirinin, bu durumun rutin olup olmadığını, nedenini araştırması ve haberinde bunu belirtmesi gerekir.

²⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel, Özge, *Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili*, Turhan Yay., Ankara, Nisan 2011.

Stajyer ruhuyla yaklaşmak

Yüzlerce sayfalık dava dosyalarını okuduk, temel hukuk bilgisini de edindik şimdi artık rahat mıyız? Hayır!

Yargı muhabirliği belki de diğer uzmanlık alanları arasında en yoğun çalışma gerektiren alanların başında gelmektedir. Bir yargı muhabirinin elinin altında öncelikle Anayasa, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Kanunu bulunmalıdır.

TBMM oturumlarının, yasa tasarıları ve tasarılarının çok ciddi izlenmesi gerekir. Böyle bir çalışma yargı muhabirinin hukuki jargona hakimiyetini sağlar.

Yanı sıra, muhabir yeni çıkartılacak yasanın gerekçelerini de ayrıntısıyla öğrenince okurun çok daha iyi anlayacağı haberler yapar.

Resmî Gazete de yine bir yargı muhabirinin düzenli olarak izlemesi gereken yayınlar arasındadır.

Resmî Gazete artık dijital olarak yayınlandığı için izlemesi de daha kolay bir hale geldi!

Çeşitli meslek erbaplarının biz dışarıdan konuyu izleyenler için yazdıkları kitaplar ve makaleler de yine izlenmesi gereken yayınlar arasına girmelidir. Bu tür yayınlar için *Meraklılar ve Hevesliler İçin Adli Bilimler*²⁵ çok iyi bir örnek. Kanıt torbasından adli muhasebeye kadar hemen hemen her konuda temel bilgilere “anlaşılır” ifadelerle bu tür yayınlarda ulaşmak mümkün.

Gazeteci Gökçer Tahincioğlu anlatıyor: Bilmiyorsan arama

Konuyu Gökçer Tahincioğlu’ndan bir alıntıyla bitirelim:

“Bizim başladığımız dönemde çok mu doğru yapılıyordu, hayır. Bir kere en başta mesleki yetersizliğimiz vardı. Bu hâlâ devam eden bir sorun. Manisalı gençlere işkence dosyasında yeni muhabirdim. Dosyanın avukatı Sabri Ergül’ü aramıştım soru sormak için. O kadar soramamıştım ki ‘bilmiyorsan arama’ demişti, kapatmıştı. Benim için çok büyük bir derstir. O dönemde onun da utancı ile ne yapabilirim diye düşündüğümde, hukuk mezunu olmayan biri olarak, adliye tanımak gerektiğini düşündüm. Sil baştan işleyiş, temel hukuki kavramları öğrenmek. Hukuk mezunu olmanıza gerek yok. Bir stajyer ruhuyla yaklaşıp öğrenmek.”²⁶

²⁵ Aşıcıoğlu, Faruk; Arslan, Murat; Nihat ve Dokur, Semih, *Meraklılar ve Hevesliler İçin Adli Bilimler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Temmuz 2012.

²⁶ Tahincioğlu, Gökçer, *Gazeteci Gözüden Yargı Haberciliği*, 16 Ağustos 2018.

Barış için akademisyenler

“Barış için Akademisyenler” (BAK) davaları, yargı muhabirinin çalışma alanının ne kadar zor ve teknik olduğuna yönelik önemli bir örnektir. Çözüm sürecinin bitmesi ve Güneydoğu’daki yerleşim yerlerinde kazılan hendeklerle ilgili operasyon başlatılması sürecinde imzaya açılan çağrı metni sonrasında yüzlerce akademisyen mesleğinden ihraç edildi ve aşama aşama hepsi hakkında davalar açıldı. Ancak ilginç biçimde toplu bir dava açılmayarak, her hoca için ayrı iddianame düzenlendi.

10 Ocak 2016’da “Barış İçin Akademisyenler İnisiyatifi”nin (BAK) “Bu Suça Ortak Olmayacağız” bildirisi 1128 akademisyenin imzası ile yayımlandı. Sonraki katılımlarla imza sayısı 2212 oldu. Akademisyenler hakkında Savcı İsmet Bozkurt’un hazırladığı iddianame ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun (TMK) “örgüt propogandası” fiilini düzenleyen 7/2 maddesinden dava açıldı. 10 Nisan 2019 itibarıyla 5 Aralık 2017’den bu yana mahkemeye çıkan akademisyen sayısı 600 oldu. 130 akademisyen 1’er yıl 3’er ay; 16 akademisyen 1’er yıl 10’ar ay 15’er gün; 8 akademisyen 1’er yıl 6’şar ay; 2 akademisyen 1’er yıl 6’şar ay 22’şer gün; 17 akademisyen 2 yıl 3 ay; 5 akademisyen 2 yıl 6 ay; 3 akademisyene 2 yıl 1 ay; 1 akademisyen 3 yıl olmak üzere davası sonuçlanan toplam 182 akademisyenin tamamı hapis cezasına mahkum oldu. 82 kişi içerisinde 26 kişinin hapis cezası 2 yılın üstünde kaldığı için (CMK md. 286), 6 kişi ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmediği için toplamda 32 kişinin mahkumiyet kararı ertelenmedi. İtiraz

yoluyla İstinaf Mahkemesi’ne giden mahkumiyet kararlarından Prof. Dr. Fusun Üstel’in hapis cezası kararı onandı. Cezası ertelenmeyen akademisyenlerin isimleri şöyle: Ayşe Erzan, Özdemir Aktan, Nesrin Sungur Çakmak, Fusun Üstel, Büşra Ersanlı, Lütfiye Bozdağ, Şebnem Korur Fincancı, Özgür Müftüoğlu, Yonca Demir, Gençay Gürsoy, M.A., Alper Akyüz, Ahmet Bekmen, Nihan Aksakallı, Hülya Kirmanoğlu, İsmet Akça, Haydar Durak, İlkay Özkuralpli, Öznur Yaşar Diner, Remzi Orkun Güner, Esra Kaliber, Eda Aslı Şeran, Aysuda Kölemen, İlkay Yılmaz, Zeynep Tül Süalp, L.N., S.A., Gevher Gökçe, Çare Olgun Çalışkan, Nevin Zeynep Yelçe, Ali Kerem Sıysel, Koray Çalışkan.

10 Mart 2016’da bildiri ile ilgili basın toplantısında açıklamaları yapan Yrd. Doç. Dr. Esra Mungan, Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Kaya ve Doç. Dr. Kıvanç Ersoy (15 Mart 2016) ile Yrd. Doç. Dr. Meral Camcı (31 Mart 2016) TMK 7/2’de düzenlenen “örgüt propogandası” suçlamasıyla tutuklandılar, 22 Nisan 2016’da serbest bırakıldılar. Savcının talebi üzerine Adalet Bakanlığı “Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama”yı düzenleyen TCK 301. maddeden yargılanma izni verdi. Dava sürüyor.

[Akademisyen yargılamalarında cezalar](#)

[Akademisyen yargılamaları haberlerinin tamamına buradan ulaşabilirsiniz.](#)

[Barış Akademisyenleri’nin beyanlarının tam metinlerine buradan ulaşabilirsiniz.](#)

Özgür Gündem yargılamaları

Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kapatılan Özgür Gündem gazetesinin Nöbetçi Genel Yayın Yönetmenliği kampanyası 3 Mayıs 2016'da başladı. 7 Ağustos 2016'da sona erdi. Kampanyaya katılan 56 nöbetçi yayın yönetmeninden 49'una soruşturma açıldı, 11 dosya takipsizlikle sonuçlandı, 38 dosya davaya dönüştü. 38 nöbetçi yayın yönetmeni 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun (TMK) 7/2 maddesi (Terör örgütü propagandası yapmak) ve 6/2 maddesini (Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basma veya yayınlamak) ihlalden hâkim karşısına çıktı. İhsan Eliaçık, Melda Onur, Sabahat Tuncel, Ahmet Abakay, Eşber Yağmurdereli, Hasip Kaplan, Işın Eliçin, Kemal Can, Mustafa Sönmez, Uğur Karadaş, Nurcan Baysal hakkında toplam 11 takipsizlik kararı verildi. 38 kişi hakkında dava açıldı. Deniz Türkali'nin dosyası zamanaşımına uğradı. Nöbetçi yayın yönetmenliği davalarında Şanar Yurdatapan, İbrahim Bodur, Cengiz Baysoy, Hüseyin Tahmaz, Çilem Küçükkeleş, Nadire Mater, Yıldırım Türker, Hasan Cemal, Faruk Balıkcı, Dicle Anter, Derya Okatan, Kumru Başer, Ayşe Batumlu, Jülide Kural, Murat Uyrukulak, Murat Çelikkhan, Beyza Üstün, Nevin Erdemir, Hakkı Boltan, Hasan Hayri Şanlı, Tuğrul Eryılmaz, Hüseyin Aykol, Ayşe Düzkan, Ragıp Duran, Öncü Akgül, İhsan Çaralan, Ertuğrul Mavioğlu, Celal Başlangıç, Celaltın Can, Fehim Işık, Faruk Eren olmak üzere 31 kişi hakkında karar verildi. Hasan Hayri Şanlı, Nevin Erdemir, Hüseyin Tahmaz ve Hakkı Boltan beraat etti. 27 kişiye toplam 67 bin TL ve 293 ay 15 gün hapis cezası verildi. Murat Çelikkhan ve Ayşe Düzkan dışındaki cezalar ertelendi veya

paraya çevrildi. Çelikkhan, 14 Ağustos 2017'de Kırklareli Cezaevi'ne girdi, 14 Ekim 2017'de açık cezaevine alındı, 21 Ekim 2017'de tahliye edildi. Ayşe Düzkan da, İstinaf Mahkemesi'nin 1 yıl 6 aylık hapis cezasını onamasının ardından cezasının infazı için 29 Ocak 2019'da teslim olarak Bakırköy Kadın Cezaevi'ne konuldu. Erol Önderoğlu, Ahmet Nesin ve Şebnem Korur Fincancı 20 Haziran 2016'da tutuklandı, 10 gün sonra serbest bırakıldı. Erol Önderoğlu, Ahmet Nesin, Şebnem Korur Fincancı, Can Dündar, Said Sefa, Veyssi Altay'ın dosyaları sürüyor. 38 davanın hepsinde gazetenin Sorumlu Yazışları Müdürü İnan Kızılkaya da sanıktı. Kızılkaya'nın dosyaları nöbetçi genel yayın yönetmenleri ile yargılandığı davalarda ayrıldı, İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen Özgür Gündem ana davası ile birleştirildi. Bu süreçte gazetede yer alan yazılarında dolayı Ömer Ağın, İmam Canpolat, İlham Bakır, Mehmet Şirin Taşdemir, Veysel Kemer, Yüksel Oğuz, Dilşah Kocakaya, Mehmet Ali Çelebi ve Hüseyin Bektaş hakkında da dava açıldı. Yazarlardan İmam Canpolat, Dilşah Kocakaya ve İlham Bakır'a 15'er ay 1 yıl 3 ay hapis cezası verildi. Bakır'ın cezası ertelenirken, Canpolat'ın cezası ertelenmedi. Gazete yazarları Mehmet Ali Çelebi ve Hüseyin Bektaş'a ise 1 yıl 6 ay hapis cezası verildi. Cezalar ertelenmedi. Özgür Gündem ana davasında ise Yayın Danışma Kurulu Üyeleri Necmiye Alpay, Aslı Erdoğan, Ragıp Zarakolu, Filiz Koçali, Eren Keskin, yazışları müdürleri Zana Kaya, İnan Kızılkaya, Kemal Sancılı ve Bilge Oykut yargılanıyor. Sancılı, 10 Nisan 2019 tarihine kadar tutuklu olarak kaldı. Ayrıca Eren Keskin 47, Hüseyin Aykol 38 dosyada gazetenin eski sabit genel yayın yönetmeni olarak yargılanıyor.

Ek 1 Adım adım ceza davası

Ceza muhakemesi suç şüphesiyle başlar, hükmün kesinleşmesine kadar devam eder. Dava açma yetkisi olan Cumhuriyet Savcıları suç şüphesini;

- bizzat,
- kamu görevlilerinden,
- basın yoluyla,
- ihbarla,
- suçtan zarar gören kişinin bildirimiyle öğrenilir.

Şikâyet bizzat mağdur tarafından, **suç duyurusu/ihbar** ise suçun bizzat mağduru olmayan kişi tarafından bildiriliyor.

Soruşturma

Cumhuriyet Savcısı, suç şüphesinin dava açma gerekliliği taşıdığı kanaatine varırsa soruşturma evresini başlatır. Bu evre suç şüphesinin öğrenilmesinden, savcılık tarafından hazırlanan iddianamenin kabulüne kadar geçen süreyi kapsar. Soruşturma savcı tarafından yürütülür, hâkim olaya dahil olmaz.

Suç şüphesi altında bulunan kişiye şüpheli deniyor.

Bu aşamada savcı suça ilişkin delillerin bulunmasını ve tespit edilen delillerin koruma altına alınmasını sağlamakla görevlidir. Gerek gördüğü takdirde suç şüphesi altında bulunan kişiyi, suçtan zarar gören kişiyi veya tanıkları bilgi edinme amacıyla ifade almaya çağırabilir.

İfade alma kolluk kuvvetleri ya da savcı tarafından, **sorgu** ise hâkim tarafından yapılıyor. (CMK 2/1-g ve 2/1-h)

Eğer soruşturma sırasında şüphelinin delil karartma, kaçma veya kamuya zarar verme tehlikesi varsa savcı kişinin yakalanmasını ve gözaltına alınmasını talep edebilir. Arama ve el koyma tedbirlerini (bilgisayar, cep telefonu, banka hesabı, belge vb.) kolluk kuvvetleri tarafından düzenlenen eşzamanlı bir operasyonla uygulayabilir.

Gözüaltına alma kişinin mahkemeye çıkana kadar özgürlüğünün kolluk tarafından kısıtlanmasıdır. 2018 yılında yapılan değişiklikle gözüaltı süresi 48 saat, toplu suçlarda dört gün olarak belirlendi. İki kere de uzatma kararı verilebiliyor.

Hakkındaki soruşturma veya kovuşturma devam ederken cezaevine konularak özgürlüğü kısıtlanan kişiye ise **tutuklu** deniyor.

Soruşturma sonucu

Savcı soruşturma sonunda dava açmaya yeterli delilin olmadığına veya bir muhakeme engeli olduğu sonucuna ulaşırsa **takipsizlik kararı** verir. Suçun işlendiğine ilişkin yeterli şüpheye ulaşırsa ve muhakeme engeli olmadığı kanaatine varırsa **iddianame** düzenleyerek bunu mahkemeye sunar.

Kovuşturma

Savcılık tarafından hazırlanan iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesiyle kovuşturma aşaması başlar. Kovuşturma duruşma hazırlığı, duruşma evresi ve hüküm verilmesi aşamalarından oluşur.

Duruşma hazırlığı evresinde savcı dosyaya yeni deliller ekleyebilir. Hazırlıkların tamamlanmasının ardından duruşma günü belirlenir ve taraflara çağrı kâğıdı gönderilir.

Duruşma, mahkeme salonunda yoklama işleminin yapılmasından hükmün verilmesine kadar geçen süreyi kapsıyor. Ceza muhakemesinde her bir oturumun adı celse olarak söyleniyor. Duruşma bu sürecin hepsini anlatan bir kavram olarak kullanılıyor.

Kovuşturma aşamasında suç şüphesi altında bulunan kişiye sanık deniliyor.

Duruşma aşamasında savcı delillerini sunar ve suçlamalarını yöneltir. Suçun mağdurunun ve onu temsil eden vekilin açıklamaları dinlenir.

Varsa tanıklar ve bilirkişi dinlenir.

Sanık ve varsa avukatı, yani sanık müdafisi suçlamalar karşısında savunmalarını gerçekleştirir. Duruşma süresince yaşanan diyaloglar mahkeme tutanağına kaydedilir.

Katılan, suçtan zarar gören veya mâlen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukata vekil deniliyor. Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukata müdafisi deniliyor.

Esas hakkında mütalaa

Tüm delillerin ortaya konup tartışılması sonucunda savcıdan esas hakkında mütalaasını sunması istenir. Savcı iddianamesinde ileri sürdüğü görüşlerin değişip değişmediğini, talep ettiği cezada değişikliğe gidip gitmediğini bu mütalaa ile açıklar.

Mütalaanın açıklanmasının ardından sanık ve müdafisi son savunmalarını gerçekleştirmeleri için süre verilir.

Karar

Soruşturma aşamasında hukuka uygun yollarla elde edilen deliller ve kovuşturma aşaması sonucunda hâkim bir karara varır ve bunu mahkemede açıklar.

- Beraat,
 - ceza verilmesine yer olmadığı,
 - mahkûmiyet,
 - güvenlik tedbirine hükmedilmesi,
 - davanın reddi ve düşmesi
- kararlarını verebilir (CMK 223).

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB)

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği takdirde, kişi aynı suçu beş yıl içinde tekrarlamadığı zaman hüküm ortadan kaldırılıyor. İki yıldan az cezalarda verilen bu karar sonucunda kişinin bu süre zarfında “denetimli serbestlik tedbirlerine” uygun davranması bekleniyor (CMK 231).

Denetimli serbestlik yasası, kesinleşmiş cezanın infazı aşamasında uygulanıyor. Adli kontrol tedbiri ise, yargılama devam ederken, yani henüz cezanın kesinleşmediği bir aşamada uygulanıyor.

İtiraz

Yargılama süreci kararın açıklamasından sonra da devam eder.

İstinaf

İstinaf, ilk derece mahkemenin kararına karşı gidilen kanun yoludur. Belli istisnalar dışında bu hakkı davadaki iki taraf da kararın açıklanmasını takip eden yedi gün içinde kullanabilir.

2016 yılından beri faaliyet gösteren bölge adliye mahkemeleri ikinci derece mahkemeler olarak görev yapar.

Maddi inceleme sonucunda istinaf başvurusunu esastan reddedebilir, bozma kararı verebilir veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurabilir. Yeniden hüküm kurmak için maddi incelemeler yaparak tekrar bir duruşma gerçekleşmesi gerekir. (5235 sayılı Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun)

Temyiz

Bölge mahkemesi tarafından çıkan karara itiraz edilmek isteniyorsa yedi gün içinde temyiz için **Yargıtay**’a gönderilir. Hangi koşullarda temyize gidilebileceğini öğrenmek için CMK 286. Maddeye bakabilirsiniz.

Burada Yargıtay tarafından kararın hukuki denetimi yapılarak uygunluğuna ya da uygunsuzluğuna karar verilir.

Anayasa Mahkemesi

2010 yılında yapılan değişiklikte birlikte bireyler tüm olağan yargısal yollar tüketildikten sonra 30 gün içinde Anayasa Mahkemesi’ne başvurabilir.

Bunun için ihlal edildiği düşünülen hak veya özgürlük hem T.C. Anayasasında hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokollerinde koruma altına alınmış olmalı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

En son aşama olarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokolleriyle güvence altına alınan bir hak ihlal edildiğinde ve ülke içindeki bütün yollar tükendiğinde kişi bu mahkemeye başvuruda bulunabilir.

Ek 2

Ceza muhakemesinde tanımlar

Soruşturma ve kovuşturma ve tutuklama

Ceza Muhakemesinde bazı tanımların bilinmesinde yarar vardır. Bu tanımlar basın yayın fiillerinde her zaman karşılaşılabilecek ve haber dilinde kullanıldığı zaman doğru kullanılması gereken ceza muhakemesi tanımlarıdır. Genellikle yakalama ile tutuklama, gözaltı ile gözaltında kalma süresi, müdafî ile vekil gibi kavramlar, soruşturma ile kovuşturma birbirleriyle karıştırılmaktadır. Oysa bu kavramların tümünün önemli anlamı vardır.

1. Ceza muhakemesi kanununda soruşturma

Ceza Muhakemesi Kanununa göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi kapsar.

(5271) Ceza Muhakemesi Kanununa göre; kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak üzere ve savunma hakkına

zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir.

Görüldüğü gibi Ceza Muhakemesi Kanununa göre; kanunun başka hüküm koyduğu haller saklı kalmak üzere ve savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir. Soruşturma evresi sonunda toplanan kanıtlar eğer suçun işlendiği konusunda yeterli şüphe oluşturuyorsa, Cumhuriyet Savcısı bir iddianame düzenler. Böylece kamu davası açmakla görevli olan savcı soruşturmasını tamamlamış olur. İşte bu evre “soruşturma”dır ve gizlidir.

2. Kovuşturma ve duruşmaların aleniyeti

Kovuşturma, iddianamenin kabulü ile başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evredir. İddianamesini mahkemeye gönderen savcının iddianamesi de mahkeme tarafından kabul edilince kamu davası açılmış olur. Artık “kovuşturma” evresi

başlamıştır. Soruşturma gizlidir ama mahkemede kamu davası açılmış olmakla başlayan evredeki “kovuşturma” alenidir. Mahkeme karar verene kadar kovuşturma sürer. Kanunda sayılan haller dışında ve mahkeme tarafından “gizlilik” kararı verilmedikçe, duruşmalar herkese açıktır.

3. Şüpheli, sanık ve mağdur kimdir?

Şüpheli: Soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişidir. (CMK Madde 2)

Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişidir. (CMK Madde 2)

Mağdur: Suçtan veya haksız eylemden zarar gören kişidir.

Gecikmesinde sakınca bulunan hâl ise, derhâl işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlidir.

Ayrıca sürekli karışıklıklara neden olan müdafî, vekil, sorgu, suçüstü, malen sorumlu, ifade almak, sorgu, toplu suç gibi kavramlar çok sık kullanılan kavramlar olup, Ceza Muhakemesi Kanunun

2. maddesinde aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

CMK 2. madde : - (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,
- b) Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi,
- c) Müdafî: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı,
- d) Vekil: Katılan, suçtan zarar gören veya malen sorumlu kişiyi ceza muhakemesinde temsil eden avukatı,
- e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi,
- f) Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi,
- g) İfade alma: Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,
- h) Sorgu: Şüpheli veya sanığın hâkim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini,

- i) Malen sorumlu: Yargılama konusu işin hükme bağlanması ve bunun kesinleşmesinden sonra, maddi ve mali sorumluluk taşıyarak hükmün sonuçlarından etkilenecek veya bunlara katlanacak kişiyi,
- j) Suçüstü:
 1. İşlenmekte olan suç,
 2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç,
 3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç,
- k) Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç,
- l) Disiplin hapsi: Kısmi bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, ön ödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adli sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi, ifade eder.

4. Yakalama ve yakalanan kişi hakkındaki işlemler

4.1. Yakalama

Aşağıda belirtilen hâllerde, herkes tarafından geçici olarak yakalama yapılabilir:

1. Kişiye suç işlerken rastlanması.
2. Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması.

Kolluk görevlileri, emniyet görevlileri tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler. Kural olarak bazı suçların soruşturması ve kovuşturması şikâyeteye bağlıdır. Böyle olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malullük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçlarla ilgili ortaya çıkan suçüstü hallerinde, kişinin yakalanması şikâyeteye bağlı değildir.

Kolluk, yani emniyet mensupları yakalandığı sırada bir kişinin kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini

önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye kanunî haklarını derhal bildirir.

Bu gibi durumlarda yakalanıp kolluğa, emniyet mensuplarına teslim edilen veya emniyet mensupları tarafından yakalanan kişi hakkında ve meydana gelen olay hakkında, Emniyet mensupları Cumhuriyet Savcısına hemen bilgi vermek zorundadır ve Cumhuriyet Savcısının vereceği emir doğrultusunda işlem yapmakla görevlidir. Yakalama emrine konu işlemin yerine getirilmesi nedeniyle yakalama emrinin çıkarılma amacının ortadan kalkması durumunda Mahkeme, hâkim veya Cumhuriyet Savcısı tarafından yakalama emrinin derhâl iadesi istenir (CMK Madde 90).

4.2. Gözaltı

Kısaca bilgisi verilen “yakalama” haline göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir. Yakalama ile gözaltı farklı kavramlardır.

Acaba gözaltı süresi ne kadardır? Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört

saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suç işlediğini düşündürebilecek emarelerin varlığına bağlıdır.

Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet Savcısı gözaltı süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir.

Yakalama işlemine, gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi kendisine yapılan bu incelemeyi evrak üzerinde yapar. Hâkim derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan yapılan bu başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözaltına alma

veya gözaltı süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa, yapılan başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir.

Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hâkiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

Gözaltına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur (CMK Madde 91).

4.3. Tutuklama nedenleri

Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren olguların ve bir tutuklama nedeninin bulunması hâlinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

- Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı

şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

- Şüpheli veya sanığın davranışları;
 - Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,
 - Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma
- hususlarında kuvvetli şüphe oluşturunca.....

Sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı bir yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez (CMK Madde 100).

4.4. Tutuklama kararı

Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde, yani açılmış olan bir dava devam ederken sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukuki ve fiilî nedenlere yer verilir.

Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin

kararlarda hukuki ve fiilî nedenler ile gerekçeleri gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir. Tutuklama istenildiğinde, şüpheli veya sanık, kendisinin seçeceği veya baro tarafından görevlendirilecek bir müdafinin yardımından yararlanır. Tutuklama kararı verilmezse, şüpheli veya sanık derhâl serbest bırakılır.

Tutuklamadan ve tutuklamanın uzatılmasına ilişkin her karardan tutuklunun bir yakınına veya belirlediği bir kişiye, hâkimin kararıyla gecikmeksizin haber verilir. Ayrıca, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürmemek kaydıyla, tutuklunun tutuklamayı bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bizzat bildirmesine de izin verilir.

Şüpheli veya sanık yabancı olduğunda tutuklanma durumu, yazılı olarak karşı çıkmaması halinde, vatandaşı olduğu devletin konsolosluğuna bildirilir (CMK Madde 107).

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilir. Tutuklama kararına itiraz edebilirler. Şüpheli veya

sanığın tutukluluk hâlinin devamına veya salıverilmesine hâkim veya mahkemece karar verilir. Ret kararına itiraz edilebilir.

Tutukluluğun incelenmesi 30'ar günlük sürelerde yapılır. Soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından karar verilir. Tutukluluk durumunun incelenmesi, otuz günlük süre içinde şüpheli tarafından da istenebilir.

Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında en geç otuzar günlük süre içinde de re'sen karar verir (CMK Madde 108).

4.5. Tutuklulukta geçecek süre
Ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. Ancak bu süre, zorunlu hallerde gerekçeleri gösterilerek altı ay daha uzatılabilir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu

hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez. Uzatma kararları, Cumhuriyet savcısının, şüpheli veya sanık ile müdafinin görüşleri alındıktan sonra verilir (CMK Madde 102). Bu süreler özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin görevine giren suçlar bakımından iki kat olarak uygulanır.

4.6. Nasıl ifade alınır ve sorgu nasıl yapılır?

şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde aşağıdaki hususlara uyulur:

1. Şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. Şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.
2. Kendisine yüklenen suç anlatılır.
3. Müdafî seçme hakkının bulunduğu ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği, Müdafîin ifade veya sorgusunda hazır bulunabileceği, kendisine bildirilir. Müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafî görevlendirilir.

4. Kanununda yazılı istisnalara uyularak yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhâl bildirilir.
5. Yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu söylenir.
6. Şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır ve kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.
7. İfade verenin veya sorguya çekilenin kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır.
8. İfade ve sorgu işlemlerinin kaydında, teknik imkânlardan yararlanılır.
9. İfade veya sorgu bir tutanağa bağlanır. Bu tutanakta aşağıda belirtilen hususlar yer alır:
 - İfade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih.
 - İfade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği.
 - İfade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri.

- Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafî tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı.
- İmzadan çekinme hâlinde bunun nedenleri. (CMK Madde 147)

4.6.1. İfade alma ve sorguda yasak usuller nedir?

öncelikle şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilaç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahaleler yapılamaz. Kanuna aykırı bir yarar vaat edilemez. Yasak usullerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez. Müdafî hazır bulunmaksızın kollukça alınan ifade, hâkim veya mahkeme huzurunda şüpheli veya sanık tarafından doğrulanmadıkça hükme esas alınamaz. Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir (CMK Madde 148).

4.6.2. Müdafî yardımı

Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında

bir veya birden fazla müdafîin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafî seçebilir. Soruşturma evresinde, ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir.

Soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında avukatın, şüpheli veya sanıkla görüşme, ifade alma veya sorgu süresince yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemez, kısıtlanamaz (CMK Madde 149).

Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafî seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafî seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafî görevlendirilir.

Müdafîi bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir. Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır. Zorunlu müdafîlikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (CMK Madde 150).

Kaynakça

Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008.

Aşıcıoğlu, Faruk; Arslan, Murat; Nihat ve Dokurer, Semih, Meraklılar ve Hevesliler İçin Adli Bilimler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Temmuz 2012.

Böll, Heinrich, Katharina Blum'un Çiğnemen Onuru, 10. basım, Can Yayınları, İstanbul, 2017.

Tunç, Aslı, Türkiye'de Yazılı Basının Yargıya İlişkin Haberleri Sunumu, Kalem, Seda (der.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Sayı 283, Aralık 2009.

Yücel, Özge, Çocuğun Kayyım Tarafından Temsili, Turhan Yayınları, Ankara, Nisan 2011.

WEB siteleri

[Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Müdürlüğü, 2018 Yılı Ekim Ayı İstatistikleri.](#)

[Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Müdürlüğü, Ceza İnfaz Kurumu Genel Bilgi.](#)

[Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Müdürlüğü, Yıllara Göre İstatistikler.](#)

[Adalet Bakanlığı, Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği, 1 Haziran 2005.](#)

[Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, Adalet İstatistikleri, 2017.](#)

[Akgül, Elif, Hrant'ın Arkadaşları: Gerçeğin Bir Kısımını Değil, Tamamını İstiyoruz, 29 Ocak 2018.](#)

[Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 2010.](#)

[Avrupa Konseyi, Prisons in Europe 2005-2015 \(1\), Aralık 2018.](#)

[Avrupa Konseyi, "Ceza Yargılamalarının Yayınlanmasına İlişkin Hukuki Kuralların Düzenlenmesi" ile İlgili Tavsiye Kararı No. R, 2003.](#)

[BİA Haber Merkezi, Barış Akademisyenlerinin Beyanları.](#)

[BİA Haber Merkezi, İHD: 402'si Ağır, 1154 Hasta Mahpus Var, 2 Mart 2018.](#)

[BİA Haber Merkezi, Sarraf: Çağlayan'a Rüşvet Veriyordum, Hakan Atilla Rüşvet İstemedi, 30 Kasım 2017.](#)

[bianet, Akademisyen Yargılamaları.](#)

[bianet, BİA Medya Gözlem Raporları 2001- 2019.](#)

[Dede, Ersoy, Şortlu kıza tekme ve başörtülü kadına yumruk, 3 Kasım 2014.](#)

[Diken Haber Merkezi, BİM'den 'Ürünler sahte' diye ihtarname çeken Apple'a: Bilirkişi 'Orijinal' dedi, 31 Ağustos 2018.](#)

[Evrensel Haber Merkezi, "Bakanlık açıkladı: 3 bin 13 çocuk cezaevinde", 14 Kasım 2018, Evrensel.](#)

[Hürriyet, Adnan Oktar Haberleri.](#)

[Hürriyet, Şule Çet'in ölümüyle ilgili soruşturma tamamlandı: Savcılık 'cinsel saldırı ve cinayet' dedi, 3 Aralık 2018.](#)

[İlkiz, Fikret, Avukat Gözünden Yargı Haberciliği, 17 Ağustos 2018.](#)

[İrvan, Süleyman, Gazetecilik Etiği: "İsimlerin Kodlanması ve Fotoğrafların Buzlanması Kılavuzu" Üzerine, 5 Eylül 2017.](#)

[Karabağlı, Hülya, t24.com, 14 Kasım 2018, Cezaevlerinde 3 Bin Çocuk Var Tutuklu Öğrenci Sayısı ise Bin 848'i Buldu.](#)

[Korkmaz, Serhat, 5 Nisan 2012, "Elin Ayağın Titremesin Evren, Buraya Gel!"](#)

[Osman Kavala'ya Özgürlük.](#)

[Önderoğlu, Erol, BİA Medya Gözlem, 22 Ekim 2018.](#)

[Polat, Metin, Avukatın soruşturma dosyasını incelemesi nasıl olur?, 19 Şubat 2018.](#)

[Sputnik Haber Merkezi, Şortlu kadına tekme atan Çakıroğlu'nun cezası belli oldu, 7 Eylül 2017.](#)

[Sugarman, Saul, How to cover a court trial: 6 tips for journalists, Poynter, 2013.](#)

[T24 Haber Merkezi, Cezaevlerinin Doluluk Oranı Kapasitenin 40 Bin Üzerinde, 14 Kasım 2018](#)

[Tahaoğlu, Çiçek, 1. Derece Yakını Olmadığı İçin İdil Eser'in Cezaevinde Görüş Hakkı Yok, 26 Temmuz 2017.](#)

Tarcan, Pınar, Adam Klasfeld:
Sarraı Davasından Tweet'lerle
Sansürsüz Bilgiye Olan Açlığı
Giderdik, 14 Aralık 2017.

Tahincioğlu, Gökçer, Gazeteci
Gözünden Yargı Haberciliğı, 16
Ağustos 2018.

Tunç, Aslı, Akademisyen
Gözünden Yargı Haberciliğı, 15
Ağustos 2018.

Türk Hukuk Sitesi, CMK Madde
100.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti,
Türkiye Gazetecilik Hak ve
Sorumluluk Bildirgesi.

Türmen, Rıza, Hukuk Devletin
Sonu, 2 Aralık 2018.

World Prison Brief, World Prison
Population List, 12. Nüsha.